

ΤΟΜΟΣ Γ'. ΟΞΦΟΡΔΗ.
Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΕΙΝΕ ΕΘ-
ΝΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ ΑΛΛ'
ΑΝΑΓΚΗ ΑΚΡΙΒΑ ΣΤΟΙ-
ΧΙΖΟΤΣΑ ΔΙΟΤΙ ΓΕΝ-
ΝΑ ΟΛΕΘΡΙΑ ΟΝΤΑ
ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΚΟΛΑΚΑΣ.

Ἐρευνα

ΤΕΥΧΟΣ Δ'. ΑΠΡΙΑΙΟΣ.
ΜΗ ΛΗΣΜΟΝΗΣ ΚΑ-
ΘΕΚΑΣΤΗΝ ΝΑ ΔΙΑ-
ΛΟΓΙΖΕΣΤΑΙ ΟΤΙ ΕΚΑ-
ΣΤΟΣ ΕΧΘΡΟΣ ΟΝ
ΕΧΕΙΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΕΙ
ΜΙΑΝ ΣΟΥ ΑΤΕΛΕΙΑΝ.

Σύγγραμμα μηνιαίως εκδιδόμενον ὑπὸ Πλάτωνος Ε. Δρακούλη.

Oxford, 1908.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

25 Μαρτίου.

Εὐχαριστίας ὀφείλω εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ περιοδικοῦ Review of Reviews κύριον Stead γράψαντα λίαν εὐφρήμους λέξεις περὶ τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ εἰς δύο συνεχῆ τεύχη τοῦ παγκοσμίας φήμης καὶ ἰσχύος περιοδικοῦ του. Εἰς τε τὸ τεύχος τοῦ Φεβρουαρίου καὶ εἰς τὸ τοῦ Μαρτίου τὸ εἰρημένον περιοδικὸν ὠμίλησε περὶ ἡμῶν μετὰ μεγάλης ἐκτιμήσεως ὀνομάσαν τὴν ΕΡΕΥΝΑΝ "τὸ ὄργανον τοῦ ἑλληνικοῦ γένους" καὶ "κρίκον ἐνοῦντα ἐν Ὁξφόρδῃ τὰς δύο σπουδαιότερας φυλάς τῆς ἱστορίας τὴν ἀγγλοσαξωνικὴν καὶ τὴν ἑλληνικὴν." Μεγαλοφυνῶς δὲ ἰσοζυγίσαν τὴν δύναντι τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ μετὰ τὴν δύναντι μυθώδους πλάτους κατορθύνει νὰ συνδέσῃ τὸ ὄνομα τοῦ διευθυντοῦ τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ μετὰ τοῦ δημιουργητικώτατου Cecil Rhodes, τοῦ γνωστοῦ μυριπλοῦτου ὅστις διὰ τῆς διαθήκης του ἔδωκε νὰ ἐκπαιδεύωνται κατ' ἔτος ἐν Ὁξφόρδῃ ἑξήκοντα νέοι τοῦ ἀγγλοσαξωνικοῦ κόσμου. Ἀποκαλεῖ τὸ ἔργον ἡμῶν "θαυμάσιον" καὶ ὡσεὶ μὴ ἦρκεν αἱ ἐνδείξεις αὗται τοῦ πρὸς τὴν ΕΡΕΥΝΑΝ φρονήματος τοῦ κ. Stead, ἡ Review of Reviews τοῦ Μαρτίου περιέχει καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ διευθυντοῦ τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ μετὰ τοῦ αὐτογράφου ἡμῶν ἑλληριστί. Πρώτην φοράν δημοσιεύεται ἐν τῷ ἀγγλικῷ τύπῳ πανομοιότυπον ἑλληνικῆς ὑπογραφῆς. Λίαν ἄβρα εἶνε καὶ ἡ προστεθεῖσα εἰς πάντα ταῦτα φιλοφρόνησις τοῦ διακεκριμένου ἀγγλοῦ ἀποστολευτοῦ ἡμῖν ἀντίτυπον τοῦ βιβλίου του After Death, φέροντος ἰδιόγραφον ἀφιέρωσιν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως. Ἐκτιμῶμεν τὸ δῶρον τόσῳ μᾶλλον καθύστερον διεννοῦμεθα ἤδη νὰ παράσχωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας σπάνιον ἀνάγνωσμα ἀντλούντες αὐτὸ ἐκ τοῦ εἰρημένου βιβλίου. Θὰ πράξωμεν οὕτω εἰς τὴν προσεχῆ, ἐλπίζομεν, τεύχος. Ὁ κ. Stead εἶνε πνευματιστὴς καὶ ἔχει τὸ χάρισμα νὰ γράφῃ σελίδας ὄλας, διευθυνομένης τῆς χειρὸς του ὑπὸ ἀοράτου προσωπικότητος. Μέγα μέρος τοῦ After Death (Μετὰ Θάνατον) συνίσταται ἀπὸ τὰς ὑπαγορεύσεις ταύτας. Ὁ κ. Stead εἶνε ἰσχυρὸς παράγων ἐν τῇ κοινῇ γνώμῃ τῆς Εὐρώπης καὶ εἶνε, ἂν δὲν ἀπατώμαι, θαυμαστὴς τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς, δὲν διαίκεται δὲ πολὺ εὐμενῶς πρὸς τὰς ἑλληνικὰς ἀξιώσεις διὰ τὴν Μακεδονίαν. Εἶνε ὅμως ἐρευνητὴς τῆς ἀληθείας καὶ δὲν δύναται ἐπομένως νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ μακρὸν τὰ ἀτελῆ του συμπεράσματα ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ ζητήματα τῆς ἐγγυὸς ἀνατολῆς.

Ὁ Ῥίξοσπᾶστος εἶνε νέα ἐφημερὶς ἐκδιδομένη ἐβδομαδιαίως ἐν Ἀθήναις, καὶ ἀναγγέλλω αὐτὴν μετ' εὐχαριστήσεως διὰ τρεῖς λόγους. Πρῶτον, εἶνε ἐφημερὶς μετὰ σκοπὸν, τοῦτο δὲ εἶνε αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ διάκρισις ἐν μέσῳ πληθύος δημοσιογραφικῶν ὀργάνων μηδὲνα σκοπὸν ἐχόντων. Δεύτερον, εἶνε μέσον ἐκφράσεως τῶν πεποιθήσεων τοῦ κ. Φιλάρετου οὗ τὴν δρᾶσιν θεωρῶ χρήσιμον διότι ἀντελήφθη πάντοτε αὐτὸν ὡς ἀποτελοῦντα, λόγῳ εὐλικρινείας καὶ ζήλου, μίαν τῶν ἀλίγων ἑξαιρέσεων αἰτινες, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἀποδεικνύουσιν τὸν κανόνα ὅτι οἱ πολιτευόμενοι εἶνε ἀνευλικρινεῖς καὶ ἄμοιροι ζήλου. Τρίτον, τὸ πρόγραμμα τοῦ

Ῥίξοσπᾶστος ἀσπάζεται καὶ κηρύσσει δύο τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν ἅς ἠγωνίσθη ἡ ΕΡΕΥΝΑ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τὸ γένος—τὴν ἀρχὴν τῆς ἰαματικότητος τοῦ ἀνοικτοῦ ἀέρος, καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀκρεοφαγίας. Ἐπεθύμουν μόνον ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο νὰ ἦτο Ῥίξοσπαστικώτερος ὁ κ. Φιλάρετος καταδικάζων τὴν κρειοφαγίαν ἐν ὀνόματι μᾶλλον τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ παρὰ ἁπλῶς ἐν ὀνόματι τῆς ὑγείας. Εὐχομαι μακροβιότητα εἰς τὸν Ῥίξοσπᾶστην διότι πιστεύω ὅτι θὰ ὠφελήσῃ, ἀλλὰ δὲν συμφωνῶ μετ' αὐτοῦ εἰς ὅλα, οὔτε κρίνω, ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἐν γένει, ὅτι παύσει τὰς πραγματικὰς Ῥίξας τοῦ κακοῦ. Ἀναμφιβόλως δὲ σφάλεται ἐγκωμιάζων τὰ ἔθνη τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου. Τὰ ἴποπα κυβ' ὧν διαμαρτύρεται εἶνε μᾶλλον συμπτώματα τῆς νόσου ἣτις μαστίζει τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν καὶ πολιτείαν καὶ ἣς αἱ Ῥίξαι κείναι βαθύτερον τοῦ ἐπιπέδου τῶν ζητημάτων τῆς δικονομίας, ἢ τοῦ κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς, ἢ τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος. Ὁ κ. Φιλάρετος βαδίζει ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ὑψίσταται ἑλληνικὸν κράτος χρήζον ἐπισκευῆς. Εἶνε ἥκιστα Ῥίξοσπαστικὴ ἡ τακτικὴ αὕτη καὶ βεβαίως ἐσφαλμένη ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὑψίσταται ὅλας ἑλληνικὸν κράτος. Ὅτι χρήζει νὰ γίνῃ εἶνε νὰ δημιουργηθῇ κράτος ἐκ τοῦ νῦν ὑπάρχοντος χάους, δηλαδὴ αἱ βάσεις τῆς κοινωνίας νὰ μεταβληθῶσιν ἄρδην.

Ὅτι δὲν ἀπέχει ἡ ἡμέρα καθ' ἣν πᾶσα γυνὴ ὅπως καὶ πᾶς ἀνὴρ ἐν Ἀγγλίᾳ θὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι ὁμολογεῖται ἤδη ὑπὸ πάντων. Ἀναμφιβόλως εἰς τὴν κοινὴν ταύτην προσδοκίαν συνετέλεσαν αἱ ὀτρῆραι προσπάθειαι τῶν συνησπισμένων γυναικῶν αἱ καταστήσασαι πολιτικὴν ἀνάγκην τὴν εἰσαγωγὴν νομοσχεδίου παρέχοντος ψήφον εἰς τὰς γυναῖκας. Ὡς γνωστὸν τὸ νομοσχέδιον τοῦτο ἐψηφίσθη εἰς δευτέραν ἀνάγνωσιν, ἀλλὰ δὲν ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι ἐπίκειται ἡ νομοθέτησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος τῶν γυναικῶν εἰς βουλευτικὰς ἐκλογάς. Ὅσον ἀφορᾷ δημοτικὰς ἐκλογάς ἡ συνηγορία ὑπὲρ ἐκλογῆς γυναικῶν ὡς δημάρχων πιθανὸν νὰ καταλήξῃ εἰς ἀποτελέσματα πολὺ ταχύτερον. Χαίρουσιν ἤδη τὸ δικαίωμα γυναῖκες ἀγαμοὶ ἢ χήραι νὰ ἐκλέγωνται ὡς δημοτικαὶ σύμβουλοι ἀρκεῖ νὰ εἶνε φορολογούμεναι. Πέντε ἐξελέχθησαν κατὰ τὰς τελευταίας δημοτικὰς ἐκλογάς, ὧν μία ἐν Ὁξφόρδῃ ἦτο Miss Merivale. Ἵποστηρίζεται δὲ ὅτι ἀφορᾷ ἑξομαχίαν δημοτικῶν ἀποβουλομένων καὶ δημοτικῶν συμβούλων διὰ τὸ ὅχι καὶ οἱ ἀποβουλομένοι ἀνέγνων ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ Ἐπιτροπῇ τὰς ἀποβουλομένων διατυποῦν τὰς βάσεις τῆς συνηγορίας αὐτῆς. Τὸ κεντρικὸν ἐπιχείρημα εἶνε ὅτι ἡ διακρίσις τῶν δημοτικῶν βίος εἶνε οὕτως εἰπεῖν ὅτι οἱ ἀποβουλομένοι βίος

τοῦ ἔθνους, διότι ἀσχολεῖται εἰς τὰς χρεῖας τῶν πολιτῶν αἰτίως προκύπτουσιν ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν οἰκημάτων, τῆς οἰκιακῆς καὶ ἀστικῆς ὑγιεινῆς, τῆς ἀνατροφῆς, τῶν ψυχαγμῶν, τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας, τῆς σωματικῆς ἀνισχυρότητος. Εἶνε πράγματι οἰκιακὴ οἰκονομία ἐν μεγάλῃ κλίμακι, καὶ ἐνδιαφέρει πάντας, γυναῖκας τε καὶ ἄνδρας, ἀδιακρίτως τάξεως, ἢ ἐπαγγέλματος ἢ βαθμοῦ εὐπορίας. Ζητήματα ὑγείας, ἠθικῆς, ἀποσοβήσεως ἐπιδημιῶν ἢ κακῶν ἔξεων ἔρχονται καθημερινῶς ἐνώπιον τῆς δημοτικῆς ἀρμοδιότητος. Τὰ τοιαῦτα ζητήματα βασανίζονται καὶ διευθετοῦνται τελεσφορώτατα ὑπὸ τῶν γυναικῶν, καὶ αἱ ὀλίγαι περιπτώσεις καθ' ἃς ἀνετέθη εἰς γυναῖκας διοικήσεις τοπικῶν ὑποθέσεων τοῦ δήμου, ἢ ἐξελέχθησαν δημοτικαὶ σύμβουλοι, ἀπέδειξαν τὴν μείζονα τελεσφορότητα τῆς γυναικός. Διὰ τούτους τοὺς λόγους ἐπιδιώκεται δραστηρίως ἡ γενίκευσις τοῦ δικαιώματος τῶν γυναικῶν νὰ ἐκλέγουν καὶ ἐκλέγονται εἰς δημοτικὰς ἐκλογάς. Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ δικαίωμα τοῦτο εἶνε χωριστὸν τοῦ βουλευτικοῦ, ὡς εἰκονίζει ἡ περίπτωσις ὅτι καὶ ἀλλοδαπὸς δύναται νὰ γίνῃ δήμαρχος ἐν Ἀγγλίᾳ ἂρκει νὰ εἶνε ἐνοικιαστὴς κατοικίας. Πᾶς ἀλλοδαπὸς ἢ ἡμεδαπὸς τηρῶν οἶκημα καὶ πληρόνων ἐνοίκιον ἀνώτερον ὠρισμένου ποσοῦ δύναται νὰ ζητήσῃ καὶ ἐγγραφῆ εἰς τὸν ἐκλογικὸν δημοτικὸν κατάλογον.

Ἡ γαλλικὴ Ἐπιθεώρησις τῶν Δύο Κόσμων δημοσιεύει ἄρθρον τοῦ κ. Ρενὲ Πινὸν περιγράφον τὴν ἐπίδοσιν καὶ εὐδοκίμησιν τῆς Βουλγαρίας ὡς κράτους, καὶ λέγον ὅτι ἡ Βουλγαρία ὡς κράτος δύναται νὰ συγκαταλεχθῆ σήμερον ὡς μία τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Ὁ κ. Πινὸν μᾶς πληροφορεῖ ὅτι δὲν βλέπει τις γηραλέους ἀνθρώπους ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ τῆς Βουλγαρίας. Ὑπουργοί, στρατηγοί, διπλωμάται, ὅλοι εἶνε νέοι. Ὅχι δὲ μόνον νέοι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἰδίως νέοι κατὰ τὸν ἐνθουσιασμόν, καὶ κατὰ τὴν διανοητικὴν καὶ σωματικὴν ῥώμην. Ὁ Πετρῶφ καὶ ὁ Ζοντσέφ σφριγῶσι, λέγει, ἀπὸ σθένος καὶ ὅμως παρῆλθον ἤδη τριάκοντα ἔτη ἀφ' ὅτου διεκρίθησαν ὡς στρατηγοί. Μανθάνομεν προσέτι ἀπὸ τὸν γάλλον τούτου σπουδαστὴν τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς ὅτι τὸ σθένος, τὸ μέλλον τῆς Βουλγαρίας ἔγκειται εἰς τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμόν της. Ἡ Βουλγαρία εἶνε ἀγροτικὴ δημοκρατία, εἶνε χώρα μικρῶν γαιοκτημόνων, καὶ τὸ κράτος ἐνδελεχῶς καὶ τελεσφόρως προστατεύει τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμόν καὶ τοὺς μικροὺς γαιοκτῆμονας κατὰ τῆς τοκογλυφίας. Ὅλίγαι χῶραι, λέγει ὁ ἀρθρογράφος ἔχουν πληρεστέραν ἢ προσφορωτέραν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ ἀγροτικὴν νομοθεσίαν. Τὸ πιστωτικὸν σύστημα τῆς Βουλγαρίας εἶνε ἄριστα ὀργανισμένον. Ἀφ' ἐτέρου οἱ βούλγαροι εἶνε καλοὶ στρατιῶται, καὶ ἀποδεικνύουν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ ὅτι κέκτῃνται ἔμφυτον

τὸ χάρισμα τῆς πειθαρχίας ὡς μέσον ἐκδηλώσεως τοῦ πατριωτισμοῦ των. Ἡ ἀνατέλλουσα βουλγαρικὴ γενεὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ νέους ἐκπαιδευθέντας εἰς πανεπιστήμια τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ἢ ἐν αὐτῇ τῇ Βουλγαρίᾳ κατὰ εὐρωπαϊκὰς μεθόδους. Ὅλοι οἱ βουλγαρόπαιδες, σημειωτέον, ἠρύσθησαν, λέγει ὁ κ. Πινὸν, ἀπὸ τὰς νεωτέρας ἐπιστήμας καὶ φιλοσοφίας πολλὰς τολμηράς, ἄκρας, καὶ παρακεκινδυνευμένας ιδέας χωρὶς ἐνταυτῷ νὰ ἀποκτήσωσι ἰκανὴν κριτικὴν ἐπίγνωσιν ὥστε νὰ μετριάξεται ἡ σφοδρότης τῶν θεωριῶν των. Ἐντεῦθεν εἶνε ὅλοι ἀνυπόμονοι ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ των περὶ ἐξελίξεως καὶ προόδου τῶν θεσμῶν, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς πατρίδος των. Μὴ λησμονῶμεν δέ, προσθέτει ὁ ἀρθρογράφος, ὅτι ἐν τῇ πολιτικῇ ἢ ἀνυπομονησίᾳ μεταφράζεται ὡς ἐπανάστασις. Ἐν ἡ Βουλγαρία σύσσωμος δὲν ἐξηγέρθη μέχρι τοῦδε "πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Μακεδονίας" τοῦτο κατὰ τὸν κ. Πινὸν, ὀφείλεται εἰς τὴν σύνεσιν, καὶ περίσκεψιν τοῦ ἡγεμόνος Φερδινάνδου καὶ εἰς τὴν ἀκράδαντον αὐτοῦ πίστιν περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ μέλλοντος. Τὸ ζήτημα, ἐπιλέγει, εἶνε ἂν ὁ Φερδινάνδος θὰ δυνηθῆ νὰ ἀντιστῆ ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν ἀνυπομονησίαν τῆς βουλγαρικῆς νεότητος. Ἴσως εἶνε καὶ ἴσως δὲν εἶνε ἀκριβεῖς αἱ κρίσεις αὗται τοῦ διακεκριμένου ἀρθρογράφου. Εἶνε ὅμως προφανές ὅτι τὸ ἄρθρον του ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐκκλησίαν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν νὰ ἐνισχύσῃ τὸν Φερδινάνδον ἵνα ἀντιστῆ ἐπὶ μακρὸν κατὰ τῆς βουλγαρικῆς ἀνυπομονησίας.

Ἡ ἐξάπλωσις τῶν σοσιαλιστικῶν ιδεῶν καὶ πεποιθήσεων καθ' ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ἀποτελεῖ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς τελευταίας πενταετίας. Οὐδεὶς τὸ ἐπίστευε πρὸ μιᾶς γενεᾶς καίτοι ἱκανοὶ ἐρευνηταὶ τὸ προέλεγον. Ἡ δὲ σκοτία ἦτις ἐκάλυπτε (καὶ καλύπτει) τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ὡς πρὸς τὰ σημεῖα καὶ τὰς τάσεις τῶν καιρῶν, ἐπάλαιεν ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν μηνιαίων ἀκτίων ἃς ἐξέπεμπε πρὸ εἰκοσιτριῶν ἐτῶν ἐν Ἀθήναις ἢ ἐκδοσις τοῦ ἄρδην—περιοδικοῦ ὅπερ ἐτόλμησα νὰ ἐκδόσω ἐπὶ διαιτίαν προσπαθῶν νὰ προνοηθῆσῃ τὸ γένος περὶ τῶν ἀνατελλουσῶν νέων ιδεῶν ὡς πρὸς τὸ ὑφιστάμενον κοινωνικὸν σύστημα. Οὐδέποτε προσπάθεια τοιούτου εἶδους γίνεται ἐπὶ ματαίῳ. Στρεβλῶς μὲν πολλοὶ ἀντελήφθησαν τὸ κήρυγμα τοῦ ἄρδην καὶ ἀποβολιμαῖαι ἐνέργειαι ἔκτοτε ἐγένοντο ὑπὸ δῆθεν σοσιαλιστῶν καὶ ὑπὸ ψευδοσυνηγόρων τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου, ἀλλὰ μολαταῦτα ὁ γόνιμος σπὸρος ἐφύτρωσε καὶ δὲν δύναται ἀλλ' ἢ νὰ κατισχύνη τῶν ἀκαθῶν καὶ τριβόλων. Αἱ κυριώτεραι ἤδη πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἔχουσι τὸν σοσιαλιστικὸν πυρῆνα των κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ὑγιᾶ, καὶ ἡ ἐκδοσις ἐν Βόλφ ἀκραιφνοῦς σοσιαλιστικοῦ φύλλου οἷον ὁ ΕΡΓΑΤΗΣ εἶνε μία τῶν ἱκανοποιητικωτέρων ἐνδείξεων τῆς χωλαιούσης μὲν κάπως, ἀλλ' ὀπωσδή-

ποτε βαδίζουσης προόδου τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Ἄν ὁ ΕΡΓΑΤΗΣ ἐννοήσῃ καλῶς τὴν ἀποστολὴν του θὰ κατορθώσῃ ἐντὸς τῆς προσεχοῦς τετραετίας ὅ,τι δὲν κατώρθωσαν οἱ ὀδηγοὶ τοῦ ἔθνους ἐντὸς τῆς τελευταίας τεσσαρακονταετίας— θὰ κατορθώσῃ δηλαδὴ νὰ θέσῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς ἐπικοινωνίαν πρὸς τὰ ζωτικώτερα ρεύματα τῆς παγκοσμίου ἀνεξίξεως. Ὁ κ. Ζάχος εἶνε ἄξιος παντὸς ἐπαίνου διὰ τὴν ἀφοσίωσιν ἣν δεικνύει ἡ μέχρι τοῦδε ὀρθῶς βαίνουσα πορεία του. Τὸ φύλλον ὅπερ μετὰ τόσῃς παρρησίας ἀνέλαβε νὰ ἐκδόσῃ πρὸς διάδοσιν τῶν ἀρχῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ ἔχει βεβαίως τὰς ἀτελείας του, ἀλλὰ κλίνω νὰ πιστεύω ὅτι αὐταὶ θὰ ἀρθῶσι ταχέως διότι διαβλέπω σύνεσιν διακρίνουσαν τὸν κ. Ζάχον ἀπὸ πάντας τοὺς μέχρι τοῦδε ἐπιδοθέντας εἰς προσόμοιον ἐγχείρημα. Ἐλπίζω προσέτι ὅτι θὰ δείξῃ ὁμοίαν ἐχεφροσύνην ὅσον ἀφορᾷ τὴν γλώσσαν ἣτις δέου μὲν νὰ εἶνε ὅσον τὸ δυνατόν ἀπλή, ἀλλ' οὐδέποτε χυδαία. Τὸ λεγόμενον "γλωσσικὸν ζήτημα" οὐδέποτε ἐθεώρησα ἄξιον μνείας διότι πᾶς ἔχων ὑγιᾶ τὴν ἀντίληψιν δὲν δύναται παρὰ νὰ βλέπῃ ἐν αὐτῷ τὴν διανοητικὴν παράκρουσιν ὀλίγων ἐγκεφάλων καὶ νὰ ἐλπίζῃ τὴν ἴασιν αὐτῶν καθ' ὅσον ὁ ἔθνικὸς χαρακτήρ διαπλάσσεται, ἡ ἀληθῆς μάθησις ἐκτιμᾶται, καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ γένους ἀπορροφῶσι ζωτικὰ ζητήματα κοινωνικῆς καὶ ἠθικῆς σημασίας. Ἐν τῶν ζητημάτων τούτων εἶνε τὸ ἐργατικόν, καὶ ὅπως δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἀναγνωρίζω ἐργάτην πτωχόν (διότι ἡ πίστις μου εἶνε ὅτι ἐργάτης καὶ πλούσιος εἶνε λέξεις συνώνυμοι) οὕτω δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἀναγνωρίζω ἐργάτην ἀγράμματον, ἢ ἐργάτην χυδαίον, διότι ἡ πίστις μου εἶνε ὅτι ἡ πᾶσα μάθησις καὶ ἡ πᾶσα ἀβρότης εἶνε κληρονομία τοῦ ἐργάτου. Ὅντως ποῖος ἄλλος πλὴν τοῦ ἐργάτου δικαιούται νὰ εἶνε πλούσιος, ἀνεπτυγμένος καὶ ἐγγράμματος? Πᾶς ἔλλην ἐργάτης ἐννοεῖ τὴν ἀπλήν ἑλληνικὴν γλώσσαν ἣτις εἶνε ἡ γλώσσα ἡμῶν ὄλων, ἡ δὲ ἀπόπειρα νὰ ὁμιλῇ τις ἢ γράφῃ πρὸς τοὺς ἐργάτας γλώσσαν χυδαίαν διότι εἶνε ἐργάται εἶνε ἐξίσου σχολαστικὴ ὑπεροψία καὶ ἀνειλικρίνεια ὅσον καὶ ἡ ἀπόπειρα νὰ ὁμιλῇ τις ἢ γράφῃ ἑλληνικὴν ἀρχαῖζουσαν. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ ΕΡΓΑΤΗΣ θὰ ἀνακαλύψῃ βαθμηδὸν τὸ εὐστοχώτερον καὶ ἀπλούστερον μέσον ἐκφράσεως. Τὸ ζήτημα ὅπερ ἔδει νὰ μᾶς ἀνησυχῇ δὲν εἶνε ζήτημα γλώσσης, ἀλλὰ ζήτημα ἠθους καὶ συνέσεως. Πᾶς ἐργάτης δικαιούται νὰ λάβῃ πᾶσαν τὴν δυνατὴν μόρφωσιν. Τὰ σχολεῖα δέου νὰ ὀργανισθῶσιν οὕτως ὥστε τὰ τέκνα παντὸς ἐργάτου νὰ ἀποφοιτῶσιν μὲ πλήρη γνώσιν τῆς γλώσσης τῶν ἀρχαίας καὶ νέας. Ἐν ταυτῷ τὸ ἔργον τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς ἀναγεννήσεως τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας δέου νὰ βαδίζῃ παραλλήλως, γλώσσα δὲ ἀπλή καὶ εὐληπτος, ἀπηλλαγμένη βαρβαρισμῶν εἴτε οὗτοι ὑπείσρχονται ἀπὸ τὴν χυδαιότητα εἴτε ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, δέου νὰ

ὁμιλῆται καὶ γράφεται. Εἶνε, ἐννοεῖται, φυσικὸν νὰ προσέχῃ τις περισσότερον ὅταν γράφῃ παρ' ὅταν ὁμιλῇ, ἀλλ' ὅτι προσοχὴ τις δέου πάντως νὰ καταβάλλεται ὅπως τὸ μέσον τῆς ἐκφράσεως ἐλέγχῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ στοχασμοῦ, εἶνε ἀναμφισβήτητον καὶ μόνον φρενήρης τις ἢ γλωσσομανῆς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τούτο. Ἐπὶ τοὺς ὄρους τούτους θὰ ἀνατεῖλῃ γενεὰ καθ' ἣν οἰοσθή- ποτε ἔλλην, τυχὼν τῆς παιδεύσεως εἰς ἣν δικαιού- ται, θὰ δύναται νὰ γράφῃ καὶ ὁμιλῇ μετὰ χάριτος καὶ θελκτικῆς καλλιπείας εἴτε μεταχειρίζεται τὴν λεγομένην καθαρεύουσαν (δηλαδὴ ἀπλήν ἑλληνι- κὴν) εἴτε τὴν δημώδη, εἴτε τὴν ἀρχαίαν. Ἐπανα- λέγω εἶνε ζήτημα μορφώσεως ἠθους καὶ νοῦ, ὄχι γλώσσης, καὶ ἂν δὲν ἐπρόκειτο νὰ γράψω ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τοὺς ἐργάτας ὧν τὴν ἀνύψωσιν καὶ ἀναγέννησιν ποθῶ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐν τῷ κόσμῳ, δὲν θὰ ἠξίουν τῆς ἐλαχίστης μνείας τὸ μωρῶς καὶ ἀνειλικρινῶς ἐπινοηθέν γλωσσικὸν ζήτημα. Ἄλλ' ἴδωμεν νῦν τίς ἢ πρόδος τοῦ σοσιαλισμοῦ ἐν Εὐρώπῃ. Ἄν τὸ πλῆθος τῶν ἀρθρῶν καὶ τῶν ὁμιλιῶν καὶ τῶν βιβλίων ἅτινα δημοσιεύονται καθ' ἐκάστην χρησιμεύῃ ὡς πῖναξ τοῦ κινήματος ἀναμφιβόλως ἢ εὐρωπαϊκῆ διανοήσεως εἶνε πλήρης σοσιαλισμοῦ καὶ δὲν δύναται παρὰ νὰ τείνῃ ἐντὸς πενταετίας εἰς μεταμόρφωσιν τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν συνθηκῶν τοῦ κόσμου. Λαμβάνω μόνον ὑπ' ὄψιν τὰ δημοσιευθέντα περὶ σοσιαλισμοῦ ἀρθρα ἐν τῷ περιοδικῷ τύπῳ, καὶ σημειῶ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀξάνει ἀνὰ πᾶσαν διμηνίαν. Ἴδου τινὰ τῶν ἀρθρῶν τοῦ Φεβρουαρίου. Ὁ Ἐγγερτον γράφει ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Τριμηνίᾳ Ἐπιθεωρήσει περὶ "Σοσιαλισμοῦ καὶ Μεταρρυθμίσεως." Ὁ Βλάτσφορντ ἐν τῇ Δεκαπενθημέρῳ "σοσιαλιστοῦ ἀπάντησιν πρὸς τὸν καθηγητὴν Κρόζιερ." Ὁ Δὴν ἐν τῇ Οὐιστμίνστριπ περὶ "ἀξίας τοῦ ἀτόμου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ σοσιαλισμοῦ." Ὁ Χῶρ ἐν τῷ 10' Αἰῶνι περὶ "τῆς σπουδαιότητος τοῦ σοσια- λισμοῦ." Ὁ Βρέφιτ ἐν τῷ Ἐμπορικῷ Περιοδικῷ περὶ "σοσιαλισμοῦ ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔποψιν." Ὁ Οὐέλς ἐν τῷ Μεγάλῳ Περιοδικῷ περὶ "καταργήσεως παλαιῶν κόσμων καὶ δημιουργήσεως νέων διὰ τοῦ σοσιαλι- σμοῦ." Ὁ Χόβερθ ἐν τῷ Διεθνῇ Περιοδικῷ περὶ τοῦ "σοσιαλιστικοῦ ιδεώδους ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν." Ὁ Τζόνσον ἐν τῷ Αἰσιοδόξῳ περὶ "σοσιαλισμοῦ καὶ δαρβινισμοῦ." Ὁ Σβάν ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ περὶ "σοσιαλισμοῦ καὶ ἐλευθεροφροσύνης." Ὁ Φινὼ ἐν τῇ γαλλικῇ Ἐπιθεωρήσει περὶ "πλουσιῶν καὶ ἀπλούτων." Ὁ Μάστερμαν ἐν τῇ Ἀλβαν περὶ τῶν "αἰτίων τῆς πενίας καὶ ἄρσεως αὐτῶν." Ὁ Δερ Βέλδ ἐν τῇ Διεθνῇ Ἐπιθεωρήσει περὶ τοῦ "Ἐργατικοῦ Ζητήματος ἐν Βελγίῳ." Ἴδου καὶ τινὰ τῶν ἀρθρῶν τοῦ Μαρτίου. Ὁ Κιότζας ἐν τῇ Διεθνῇ Ἐπιθεωρήσει περὶ "τῶν στερουμένων ἐργα- σίας." Ὁ Φίλιππος Σινώδεν ἐν τῇ Σοσιαλιστικῇ Ἐπιθεωρήσει περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. Ὁ Κάλβερ ἐν τῇ γερμανικῇ Μονατοσχέφτε περὶ τῶν "ἐν Βερολίῳ

ἀέργων." Ὁ Κέλογκ ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν Ἐπιθεωρήσεων περὶ τῶν "μὴ εὐρισκόντων ἐργασίαν ἐν Ἀμερικῇ." Ὁ Μακδόναλδ ἐν τῇ Συγχρόνῃ Ἐπιθεωρήσει περὶ "ἐποπτικῶν Συμβουλιῶν διὰ τοὺς μισθοὺς τῶν ἐργατῶν ἐν Αὐστραλίᾳ." Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ Ἀλβανῶν περὶ "τῆς ζωῆς εἰς τὰ ἐργοστάσια." Ὁ Χάυνδμαν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Ἐπιθεωρήσει περὶ "τῆς Ἐρυθρᾶς Σημαίας τοῦ διεθνοῦς σοσιαλισμοῦ." Ὁ Μακδόναλδ ἐν τῷ 10ῷ Ἀλῶν περὶ τῆς "δυνάμεως τοῦ σοσιαλισμοῦ." Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ Σοσιαλιστικῇ Ἐπιθεωρήσει περὶ "τῆς σχέσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ πρὸς τὸ ἐργατικὸν κόμμα." Ἡ κυρία Στόβαρτ ἐν τῇ Δεκαπενθημέρῳ Ἐπιθεωρήσει περὶ "τοῦ ἀπροχωρήτου τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ ἀναποδράστου τῶν σοσιαλιστικῶν τάσεων." Ὁ καθηγητὴς Κρόζιερ ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ περὶ τοῦ σοσιαλισμοῦ κατὰ τὴν κρίσιν τῶν κεφαλαίουχων." Διάφοροι ἐν τῇ Διεθνῇ Ἐπιθεωρήσει περὶ "τοῦ μέλλοντος τῆς κοινωνιολογίας." Ἡ κυρία Χάρτ ἐν τῇ Ἐργασίᾳ τοῦ Κόσμου περὶ "τῶν ἐκ Σκανδιναβίας διδασμάτων." Αὐτὰ εἶνε σταγῶν ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ τῆς κοινωνιολογικῆς διανοήσεως, ἐντούτοις εἶνε ἰκανὴ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῆς ΕΡΕΥΝΗΣ τὰ συμβαίνοντα ἐν τῷ πολιτισμῷ. Ὁ χῶρος δὲν ἐπιτρέπει μακρὰν διατριβὴν εἰς τὸ θέμα, ἀλλὰ ἡ μνεῖα ἐν τοῖς ἄνωθι τοῦ κ. Φιλίππου Σνῶδεν ἐπιβάλλει νὰ ἀναγράψω ὧδε τὴν περὶ σοσιαλισμοῦ συζήτησιν ἣτις ἐγένετο πρὸ δύο ἐβδομάδων ἐν τῷ Συλλόγῳ τῶν Φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης (Oxford Union Society). Εἶνε ἔθος, ὁ Σύλλογος οὗτος, ὅσάκις πρόκειται νὰ συζητήσῃ θέμα τι ἐκ τῶν ζωτικωτέρων τῆς ἡμέρας, νὰ προσκαλῆ ἕνα ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων συνηγόρων ἢ πολεμίῶν αὐτοῦ ὅπως τιμῆσῃ τὴν ὁμήγουριν τῶν φοιτητῶν ὁμιλῶν τρίτος ἢ τέταρτος ἐν τῇ συζητήσει. Πρῶτος ὁμιλεῖ ὁ εἰσάγων τὸ θέμα, δεύτερος ὁ θέλων νὰ ἀγορεύσῃ κατὰ τοῦ θέματος καὶ τρίτος ὁ θέλων νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν πρῶτον. Τὸ πρὸς συζήτησιν θέμα πρὸ δύο ἐβδομάδων ἦτο πρότασις ὑποβληθεῖσα ὑπὸ τοῦ φοιτητοῦ κ. Νῶξ ὅστις εἶνε καὶ ἐπίτιμος γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου, καὶ προσκαλοῦσα τὸν Σύλλογον νὰ ψηφίσῃ ὅτι "ὑπὸ τὰς σημερινὰς βιομηχανικὰς συνθήκας, εἶνε οὐσιῶδες διὰ τὴν εὐημερίαν τῆς κοινωνίας ἵνα ἅπαν τὸ ἔδαφος καὶ ἅπας ὁ πλοῦτος ἐν τῷ κράτει κηρυχθῶσιν ἐθνικὴ περιουσία." Ὁ κ. Phillip Snowden εἶνε βουλευτὴς καὶ εἰς τῶν ἡγετῶν τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος συνάμα δὲ εὐγλωττος ἐρμηνευτὴς τῶν σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν. Διὰ τοῦτο προσεκλήθη νὰ μετὰσχῃ τῆς συζητήσεως. Ἐγερθεὶς νὰ ὁμιλήσῃ τρίτος ἔτυχεν ἐνθουσιωδεστάτης ὑποδοχῆς. "Πολλοὶ τῶν ἀντιπάλων τοῦ σοσιαλισμοῦ — εἶπεν — ὀνομάζουσιν ἑαυτοὺς κοινωνικοὺς μεταρρυθμιστὰς, ἀλλὰ θὰ συμφωνήσητε πιστεύω ὅτι πᾶσα μεταρρύθμισις πρέπει νὰ βασίζεται ἐπὶ μιᾷ ἀρχῆς. Ἡ κοινωνικὴ μεταρρύθμισις πρέπει νὰ ἔχῃ ἐν ἰδανικόν, ἀλλὰ δὲν μᾶς εἶπον οἱ κοινωνικοὶ μεταρρυθμιστὰι

ἐπὶ τίνος ἀρχῆς βασίζονται, καὶ οὔτε μᾶς ἔδωκαν τὸν ὄρισμὸν τῆς κοινωνικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἀντιθέτως πρὸς αὐτοὺς ἡμεῖς οἱ σοσιαλιστὰι ἔχομεν ὄρισμένας ἀρχὰς ἐφ' ὧν βασιζόμεθα. Ὁ σοσιαλισμὸς ἀποβλέπει εἰς ἐν ἰδανικόν, καὶ ἐπομένως διαφέρει ἐκ διαμέτρου πρὸς τὴν κοινωνικὴν μεταρρύθμισιν ἣτις δὲν ἀποβλέπει εἰς ὄρισμένον ἰδανικόν. Ὁ σοσιαλισμὸς θέτει τὸν δάκτυλον εἰς τὰ αἷτια τῶν κοινωνικῶν δεινῶν καὶ ἀνισοτήτων καὶ ὑποδεικνύει φάρμακον. Εἶνε γεγονός ὑπ' οὐδενὸς διαμφισβητούμενον ὅτι τὸ ἐν τρίτον τῶν πολιτῶν πένεται. Τὸ ἐν τρίτον τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου ζῆ ὑπὸ συνθήκας ἀξιοθρηνήτους. Οἱ ἡμίσεις τῶν ἐργατῶν, ἀφοῦ καταναλώσωσι τὴν νεότητά των καὶ τὴν μέσῃν ἡλικίαν των εἰς ἐκτέλεσιν ἐπιμόχθων ἔργων, δὲν ἔχουσιν εἰς τὸ γῆρας των ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει. Τὰ τέσσαρα πέμπτα τῶν τέκνων τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου ἀποφοιτῶσι τῶν σχολείων ἄνευ μορφώσεως. Ἡ νομοθεσία τοῦ κράτους μᾶς δὲν θίγει τὰς ρίζας τοῦ κακοῦ. Οἱ πλούσιοι καθίστανται πλουσιώτεροι κατ' ἔτος καὶ οἱ πτωχοὶ πτωχότεροι. Ἐν τῷ βιομηχανικῷ συναγωνισμῷ ὁ ἰσχυρὸς πάντοτε συντρίβει τὸν ἀνίσχυρον. Μὴ πιστεύετε ὅτι ὁ σοσιαλισμὸς εἶνε προῖον ἰδεολόγων, ἢ ὑποκινητῶν τοῦ ἐργατικοῦ κόσμου. Εἶνε σύστημα κοινωνικὸν ὅπερ μέλλει ὅσον οὐπω νὰ καταστῆ ἀναπόφευκτον ἕνεκα περιστάσεων καὶ συνθηκῶν ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς μας. "Ὅταν λέγωμεν ὅτι τὸ ἅπαν ἔδαφος δέον νὰ κηρυχθῆ ἐθνικὴ περιουσία, δὲν ἐννοοῦμεν δήμευσιν, καίτοι καὶ δήμευσις ἠδύνατο κάλλιστα νὰ δικαιολογηθῆ. Ἡ κοινὴ γνώμη δὲν ἐφωτίσθη ἀκόμη ἐπαρκῶς ἵνα ἐννοηθῆ τὸ σοσιαλιστικὸν ἰδεῶδες ὑπὸ πάντων. "Ὅταν τις ἐπιδίδεται εἰς ἐμπορικὴν τινα ἐπιχείρησιν δὲν πράττει τοῦτο διότι θέλει νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς χρεῖαν τινὰ τῆς κοινωνίας καὶ παράσχῃ εἰς τὴν κοινωνίαν τὴν ἀπαιτουμένην ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ ἐπιδίδεται εἰς τὴν ἐπιχείρησιν διότι ἀπλούστατα θέλει νὰ κερδήσῃ αὐτός, καὶ ἅμα παύσῃ πᾶν ἐξ αὐτῆς κέρδος, οὐδεμίαν πλέον κοινωνικὴν βλέψις δύναται νὰ τὸν κρατήσῃ εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ σοσιαλισμὸς βασίζεται ἐπὶ πίστεως εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ μόνον ἐὰν ἡ ἀνθρωπότης ναυαγήσῃ, θὰ ναυαγήσῃ καὶ ὁ σοσιαλισμὸς. Ἰσχυρίζομαι ὅμως, κύριοι, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης δὲν προῶρισται νὰ ναυαγήσῃ. (Χειροκροτήματα). Οἱ πολέμοι τοῦ σοσιαλισμοῦ λέγουσιν ὅτι πᾶσα αὐτοβουλία θὰ συντριβῆ ὑπὸ τὸν σοσιαλισμόν, ἀλλὰ σᾶς ἐρωτῶ, δὲν εἶνε γεγονός ὅτι μᾶλλον τὸ σημερινὸν σύστημα τοῦ κεφαλαιουχισμοῦ συντρίβει πᾶσαν αὐτοβουλίαν ἢ κλεῖον τὰς εὐκαιρίας τῆς ἀτομικῆς ἀναπτύξεως εἰς τὰ ἐννέα δέκατα τῶν ἀνθρώπων; Ὁ σοσιαλισμὸς δὲν ἀποβλέπει ἀπλῶς εἰς τὸ ὄφελος τῶν ἐργαζομένων διὰ τῆς χειρὸς, ἀλλὰ ἀποβλέπει εἰς τὸ ὄφελος πασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων."

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

Α'. ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ.

"Άρθρα τέσσαρα.

Γ'.

Πάν ἔχνος τῆς βασιλείας ἐν Γαλλίᾳ ἐξέλιπε καὶ δὲν ἀπέμενε εἰμὴ τὸ πρόσωπον τοῦ Λουδοβίκου Καπέ, ὡς ἤδη ἠνομάζετο ὁ βασιλεὺς. Καθ' ὃν χρόνον ἡ Συνέλευσις ἐβουλευέτο περὶ ἐξαπλώσεως τῆς δημοκρατίας ἀνὰ τὴν γῆν διὰ τῶν ὄπλων, ἔσπευσε συνάμα νὰ ἐξαλείψῃ καὶ τὸ τελευταῖον ἔχνος τῆς βασιλείας ἐν Γαλλίᾳ. Οὕτω δικάσασα τὸν Λουδοβίκον κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς θάνατον ὡς συνωμόσαντα κατὰ τῆς Γαλλίας. Τοῦτο δεκνύει ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἐθριάμβευσε καὶ ὅτι ἡ ἀντεπαναστασις ἐντὸς, συνετρίβη καθ' ὀλοκληρίαν. Ὁ Λουδοβίκος ἐκατατομήθη τῇ 21 Ἰανουαρίου 1793 εἰς τὴν πλατείαν τῆς Ἐπαναστάσεως (νῦν καλουμένην τῆς Ὁμοιοίας). Ἐθεωρεῖτο ἐπὶ πολλὰ ἔτη βραδύτερον, πατριωτισμοῦ ἐνδειξίς τὸ φρονεῖν ὅτι ὁ βασιλεὺς ἦτο ἄξιος θανάτου. Ἐντούτοις οἱ κίνδυνοι τῆς Γαλλίας ἐξώθεν ἐπυκνοῦντο. Ὁ συνασπισμὸς τῶν ἐχθρῶν Δυνάμεων ἐνισχύθη διὰ τῆς προσχωρήσεως εἰς αὐτὸν καὶ τῆς Ἀγγλίας λόγῳ τῆς γαλλικῆς κατοχῆς τοῦ Βελγίου. Ἐντὸς τοῦ Φεβρουαρίου ἡ Συνέλευσις ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ δύο Δυνάμεις, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας. Ἐν Βελγίῳ τὰ πράγματα ἦσαν λίαν κρίσιμα. Ὁ Δαντὼν ἐτάνυε πᾶν νεῦρον τοῦ ὅπως ἐξεγείρῃ τὸ ἔθνος, σώσῃ τὸ Βέλγιον, προκαλέσῃ ἤττας τῶν ἄγγλων καὶ ἐντεῦθεν ὑπουργικὴν μεταβολὴν ἐν Ἀγγλίᾳ. Οἱ φιλελεύθεροι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην πρὸς τὴν Γαλλίαν εἰάν ἤρχοντο εἰς τὴν ἀρχήν. Τὸ ἔργον τοῦ Δαντῶν ἀπαξ ἔτι ἦτο νὰ ἐξεγείρῃ τὸ ἔθνος κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν. Διδαχθεὶς ὑπὸ τῆς πείρας τῶν σφαγῶν τοῦ Σεπτεμβρίου ἐπρονόησε τὴν φορὰν ταύτην νὰ συστηθῇ Ἐπαναστατικὸν Δικαστήριον ἱκανὸν νὰ ἀποσοβῇ παρομοίαν φρικαλεότητος. Φεῦ! αὐτὸ τὸ Δικαστήριον ἔμελλε νὰ εἶνε αὐτουργὸν φρικαλεότητων.

Ἡ παραλυσία, διαφθορὰ καὶ ἀρπακτικότητα ἐν τῇ γαλλικῇ διοικήσει ἦτο ἤδη τοιαύτη ἐν Γαλλίᾳ, ὥστε ὁ Δαντῶν ἐπεδόθη δραστηρίως εἰς καταρτισμὸν σχεδίου πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Τίποτε ὀλγώτερον ἢ πλήρη αὐθεντίαν ἐπὶ ὑπουργῶν στρατηγῶν καὶ παντὸς ὑπαλλήλου ἔδει νὰ ἔχῃ τὸ σῶμα οὐ τὴν σύστασιν ὁ Δαντῶν ἐτόλμησε νὰ προτείνῃ. Δοκιμαστικῶς ὑπέβαλε τὴν πρότασιν τοῦ κατ' ἀρχὰς γνωρίζων πόσῃ ἀντίδρασιν θὰ εὔρισκε. Πράγματι ἡ πρότασις, καίπερ δοκιμαστικῶς ὑποβληθεῖσα, ἐπλήρωσε φόβου τοὺς Γιρονδίνους καὶ τὸ Ὅρος. Τὸ προτεινόμενον σῶμα θὰ εἶνε ἐπιτροπεία συνισταμένη ἀπὸ μέλη τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ἔχουσα ὑπάτην καὶ ἔκτακτον ἐξουσίαν. Ἡ πρότασις αὕτη εἶνε ἡ μόνη ἐκ τῶν μεγάλων προτάσεων τοῦ Δαντῶν ἧτις δὲν γίνεται δεκτὴ παραχρῆμα. Παραπέμπεται εἰς

ἐπιτροπὴν πρὸς μελέτην, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ συμβαίνουσι γεγονότα πείθοντα τὴν Συνέλευσιν ὅτι εἶνε ἀνάγκη τοιούτου σωματείου. Μία ἀποφασιστικὴ μάχη ἐν Νερβίνδεν κατὰ τοῦ πρίγκηπος Κοβούργου καταλίγει εἰς τὴν ἀπώλειαν τοῦ Βελγίου, εἰς ἐπίμετρον δὲ ὁ ἐκεῖ στρατηγὸς Δουμουριέ, μὴ λαμβάνων ἐπικουρίας καὶ χολωθείς πρὸς τὴν Συνέλευσιν, αὐτομολεῖ εἰς τὸν ἐχθρὸν, καίτοι μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς λιποταξίας του εἶχεν ὑπηρετήσῃ τὴν Γαλλίαν ἐξ ὅλης ψυχῆς ἀράμενος περιφανεῖς νίκας. Ἄλλ' ἡ Συνέλευσις ἀγομένη ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῶν ἀνοήτων Γιρονδίνων συνετέλεσεν εἰς τὰς ἤττας του ἐν Βελγίῳ, μὴ στείλασα αὐτῷ ἐπικουρίας. Ὅπως προηγουμένως ἡ ἀνακάλυψις τῆς διαφθορᾶς τοῦ Μιραβῶ ἐξήγειρε τὸ φιλύποπτον τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ τώρα ἡ λιποταξία τοῦ Δουμουριέ συνέτεινε ὥστε πᾶς διακρινόμενος ἀνὴρ ἐβλέπετο ὑπόπτως, πλην τοῦ Ῥοβεσπιέρου καὶ τοῦ Μαρά. Ἡδη ἡ ἐπιτροπὴ εἰς ἣν παρεπέμφθη ἡ πρότασις τοῦ Δαντῶν, μελετήσασα τὸ πρᾶγμα, ὑπέβαλε νομοσχέδιον δημιουργοῦν τὴν προταθείσαν ἐκτελεστικὴν ἐνεαμελῆ ἐπιτροπείαν ἧτις θὰ ἔχῃ ὑπάτην ἐποπτείαν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάσης ἐκτελεστικῆς καὶ διοικητικῆς ὑπηρεσίας. Αὕτη ἡ ἐνεαμελῆς ἐπιτροπεία εἶνε τὸ τρομερὸν Κομιτάτον τῆς δημοσίας σωτηρίας, εἰς δ' ἡ Γαλλία ὀφείλει τὰς νίκας τῆς καὶ τὴν ὑπαρξίν τῆς. Τὸ ἐντεῦθεν δίδαγμα ἴσως εἶνε ὅτι ὑπάρχουν περιστάσεις καθ' ἃς μία προσωρινὴ ὑπεύθυνος δικτατορικὴ ἐξουσία ἀποβαίνει μέθοδος σωτηρίας ἐνὸς ἔθνους.

Ἐν τῇ Συνελεύσει ἐδέσποζε τὸ κόμμα τῶν Γιρονδίνων. Οἱ Γιρονδῖνοι ἦσαν ἐξαίσιοι ῥήτορες, ἀλλ' ἀπολύτως ἀναρμόδιοι νὰ κυβερνήσωσιν τὴν Γαλλίαν ἐν τοιαύτῃ κρισίμῳ καταστάσει πραγμάτων. Ἦσαν δημοκρατικοὶ νοικοκυραῖοι. Εἶχον στενὰς ἀντιλήψεις καὶ ἔτρεφον μῖσος κατὰ τῶν ἐργατικῶν τάξεων. Περὶ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τῆς Γαλλίας οὐδαμῶς ἔμελεν αὐτοῖς. Ἦθελον ἀπλῶς νὰ εἶνε αὐτοὶ οἱ κύριοι, νὰ συζητῶσι, συγγράψωσι καὶ κηρύττωσι δοξασίας, περὶ ἀποκεντρώσεως, περὶ ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, περὶ οἰκονομικοῦ laissez-faire καὶ τοιούτων. Ἐμίσουν τὸν Δαντῶν μὴ ἀνεχόμενοι τὴν ζωτικὴν ὑπεροχὴν του. Διέπραξαν καὶ τὸ ἀσύγγνωστον σφάλμα νὰ προσβάλωσι τὸ ἀπαραβίαστον τῶν μελῶν τῆς Συνελεύσεως καταγγείλαντες τὸν Μαρά ἐνώπιον τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Δικαστηρίου καὶ δημιουργήσαντες οὕτω προηγούμενον ὅπερ ἀπέβη οἰονεὶ σπέρμα τῆς μελλούσης Ἰσομοκρατίας. Κατεγίνοντο τόσον εἰς προσωπικὰς ἀντεγκλήσεις καὶ ἐπιθέσεις ὥστε, ἐν τῇ κρισιμωτέρῃ ἐποχῇ τῆς γαλλικῆς Ἰστορίας, παρεκώλυον πᾶσαν ἐργασίαν. Κατενοήθη ὑπὸ πάντων ὅτι ἦτο καιρὸς ἵνα, ῥέκταις πατριῶται ἀποφασίσωσι νὰ θέσωσι τέρμα εἰς τὸ κακόν. Ἐντεῦθεν ἐπῆλθεν ἡ λεγομένη "ἐπανάστασις τῆς 31 Μαΐου" καθ' ἣν ἑκατὸν χιλιάδες

παρισίνοι ένοπλοι περιεκύκλωσαν τής Συνέλευσιν μὴ έπιτρέποντες οὔτε εἰς έν τών μελῶν ν' απέλθῃ, μηδὲ αὐτοὶ μετακινούμενοι κατὰ σπιθαμὴν πρὶν τριάκοντα δύο Γιρονδῖνοι ὀνομαστὶ ὑποδειχθέντες ἐκβληθῶσιν ἔξω. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Δέν συνελήφθησαν ὅμως, ἀλλ' ἐπὶ μακρὸν χρόνον περιεφέροντο ἐλεύθεροι έν Παρισίοις, μέχρις οὗ ἐγείραντες στάσεις τινὲς ἐξ αὐτῶν συνελήφθησαν καὶ ἐκατατομήθησαν. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη τῆς 31 Μαΐου ἀνέστειλεν ἐπὶ 14 μῆνας τὴν ἰσχύν τῆς πλουτοκρατίας ἀναβιβάσασα τοὺς Ἰακωβίους εἰς τὴν ὑπερτάτην ἰσχύν ἀπὸ 2 Ἰουνίου 1793 μέχρι 28 Ἰουλίου 1794. Δέν παρήλθε μία ἑβδομάς καὶ τὸ πρόβλημα τῆς σωτηρίας καὶ ἀσφαλείας τῆς Γαλλίας ὠρθῶθη ἐνώπιόν των. Οἱ Γιρονδῖνοι ἀνεστάτωσαν τὴν χώραν κατὰ τῆς ἰακωβινικῆς διοικήσεως ἀλλ' ἡ Συνέλευσις ἀντλοῦσα δυνάμεις ἀπὸ τῆν αὐτοπεποιθήσιν τοῦ Δαντῶν κατώρθωσε νὰ συμπίξῃ τὰς ἐνεργείας των. Ὀλίγον ὕστερον ἐπήλθεν ὁ φόνος τοῦ Μαρά ὑπὸ τὸ ἐγχειρίδιον τῆς νεαρᾶς Γιρονδινῆς Καρλόττας Κορδαί, πληρώσας φρίκης τοὺς Παρισίους, καὶ ἀναδείξας τὸν Ἐβέρ ἄνθρωπον πολὺ βιαιότερον τοῦ Μαρά. Ἐνταυτῷ οἱ στρατοὶ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Πρωσίας ἐπέβησαν τὴν Γαλλίαν δεινῶς, καὶ γαλλικαὶ ἐπαρχίαι ἐκυριεύοντο. Ἡ κατάσταση τῶν πραγμάτων ἦτο τρομερά. Ἐν Παρισίοις ἐμαίνετο λιμός. Τὸ χαρτονόμισμα ἐξέπιπτε. Πυρῆτις δέν ὑπῆρχεν. Ὁ Δαντῶν διελογίζετο ὅτι ἀπητοῦντο φάρμακα ἡρωϊκά. Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι σκοπὸς τοῦ συνασπισμοῦ τῶν Δυνάμεων τῷ 1793 ἦτο ὁ διαμελισμὸς τῆς Γαλλίας. Ἐκάστη αὐτῶν ἐπωφθαλμία τεμάχιον τῆς χώρας. Ἡ ἦττα τῶν Ἰακωβίνων θὰ ἐσήμαινε ἀποσύνθεσιν καὶ διαμελισμὸν τῆς Γαλλίας. Νέον δημιούργημα τοῦ Δαντῶν ἦλθεν ἐπικαίρως νὰ ἀποσοβῆσῃ τοιαύτην συμφορὰν. Ἐπρότεινε τὴν ἴδρυσιν Ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως μὲ ἐξουσίαν ἀπόλυτον. Κυβέρνησιν ἣς νὰ εἶνε ἀπλοὶ ὑπάλληλοι πάντες οἱ ὑπουργοί, καὶ εἰς ἣν νὰ διαπιστευθῶσι πενήκοντα ἑκατομμύρια φράγκων νὰ τὰ χρησιμοποίησῃ ὅπως κρίνῃ. Ἡ ἀπόλυτος αὕτη κυβέρνησις ἐδημιουργήθη ἄνευ ἀναβολῆς καίτοι συνεπήγετο ἀναστολήν τοῦ Συντάγματος, ἀλλὰ κατέστη ὁ τρόμος τῆς Εὐρώπης. Τὸ Ἐπαναστατικὸν Δικαστήριον, ὅπερ πράγματι ἦτο στρατοδικεῖον λειτουργοῦν διὰ πολιτικῶν δικαστῶν, ἐχρησίμευσεν ὡς ὁ δεξιὸς βραχίον τῆς. Τοιοῦτος γίγας δημιουργὸς ἦτο ὁ Δαντῶν. "Ὅτι ἦτο πολιτευτῆς πρώτης τάξεως εἶνε πρόδηλον ἐκ τοῦ ἀληθῶς τρομεροῦ κατορθώματος αὐτοῦ, νὰ ἀναστρέψῃ δηλαδὴ τὴν τέως ἐπικρατοῦσαν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Συνελεύσεως. Ἦτο ἡράκλειον ἔργον νὰ στρέψῃ τὸν ροῦν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐκείνου περὶ ἐξαπλώσεως τῆς δημοκρατίας ἀνὰ τὴν γῆν διὰ τῶν ὅπλων. Μηδὲν λέγων δημοσίᾳ διήθυσεν ἐπὶ ἔτος καὶ πλέον τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις τῆς Γαλλίας ἀπαύστως διαπραγματευόμενος πρὸς

ξένας κυβερνήσεις καὶ δὴ βασιλεῖς. Ἄλλ' ὁ θρίαμβός του ἐξηρτάτο ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῶν φιλελευθέρων τῆς Ἀγγλίας. Ἐὰν ὁ Φῶξ ἐγένετο πρωθυπουργός, ἡ Ἀγγλία θὰ ἀπεσύρετο ἀπὸ τὸν συνασπισμὸν καὶ θ' ἀνεγνώριζε τὴν Δημοκρατίαν. Ἐπὶ τέλους ὁ Δαντῶν προέβη εἰς τὴν τόλμην νὰ ἐκφρασθῇ ἀναφανδὸν κατὰ τῆς εἰρημένης ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Γαλλίας τὸν Μάρτιον τοῦ 1793 ὑποβαλὼν πρότασιν περὶ ἀνακλήσεως τοῦ περὶ τοιαύτης πολιτικῆς ψηφίσματος. "Καταστήσατε, εἶπε, τὴν Δημοκρατίαν ἰσχυρὰν καὶ ἡ Γαλλία θὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ ἄλλων ἐθνῶν, διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ διὰ τῶν κατορθωμάτων αὐτῆς. Ψηφίσωμεν ὅτι δέν θέλομεν νὰ ἀναμιγνυώμεθα εἰς τὰς υποθέσεις τῶν ἄλλων κρατῶν." Τοῦτο καὶ ἐψηφίσθη, καὶ ἡ γιρονδινὴ πολιτικὴ κατέπεσεν. Ἐπίσης τελεσφόρως ἐπολέμησεν ὁ Δαντῶν τὴν πολιτικὴν περὶ αὐτονομίας τῶν Δήμων, καθορῶν ὅτι ἡ Γαλλία ἀκριβῶς τότε εἶχεν ἀνάγκην νὰ εἶνε ἐνιαία καὶ συγκεντρωτικὴ.

Ὀκτακισχίλιοι ἀντιπρόσωποι τῶν συνελθουσῶν προκαταρκτικῶν Συνελεύσεων ἐστάλησαν εἰς Παρισίους τὸν Αὐγουστον νὰ ἐπικυρώσουν τὸ ψηφισθὲν Σύνταγμα. Τῆς εὐκαιρίας ὁ Δαντῶν ἐδράξατο ἵνα δημιουργήσῃ μέγαν στρατόν. "Ἐξαίτουμαι, εἶπε, παρὰ τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τούτους τῶν προκαταρκτικῶν συνελεύσεων ἀμεσωτάτην καὶ εὐρυτάτην ἐξουσίαν νὰ στρατολογήῃ. Ἐὰν ἕκαστος τῶν ὀκτακισχιλίων τούτων ἀνδρῶν κατατάξῃ εἰκοσιν ἄνδρας, ἡ πατρίς ἐσώθη." Δι' αὐτῆς καὶ μόνης τῆς προτάσεως ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἐδημιούργησε δεκατέσσαρας μεγάλας στρατιάς, καὶ ἑξηκοντακισμυρίους στρατιώτας ὡσεὶ ἐξορκίσας αὐτοὺς νὰ φυτρώσωσιν ἐκ τοῦ ἐδάφους. Δι' μεγάλαι αὐταὶ δημοκρατικαὶ στρατιαὶ ἐπλήρουν τὸν εὐρωπαϊκὸν ὀρίζοντα ἐπὶ τὰ εἰκοσιπέντε ἐπομένα ἔτη διὰ τῆς φήμης τῶν θριάμβων των. Ἐκ τῶν ἀνδρῶν οὓς ἐστρατολόγησαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν προκαταρκτικῶν συνελεύσεων προέκυψαν οἱ περίπυστοι στρατηγοὶ Ζουρδάν, Πισχεγρῦ, Μαρσῶ, Δουγομιέ, Μορῶ, Ζουβέρ, Κλέβερ καὶ Χόσχ. Ἡ δημιουργικότης τοῦ Δαντῶν, ἡ ὀργανωτικὴ μεγαλοφυΐα τοῦ Καρνῶ, ἡ ἀκάματος φιλοπονία καὶ πείρα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν Βουσῶτ, ὅστις εἰσδύων εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνδρῶν ἐγίνωσκε νὰ φέρῃ τὸ κατὰλληλον ποιὸν εἰς τοὺς βαθμοὺς τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ τοῦ στρατηγοῦ, καὶ ἡ μυστηριώδης πεποιθήσις τοῦ σύμπαντος λαοῦ περὶ τῆς νίκης, ὑπῆρξαν αἱ τέσσαρες πηγαὶ τῆς θαυματουργοῦ δράσεως ἣτις διέκρινε τὴν Γαλλίαν πρὸ ἑνὸς αἰῶνος, ἀντιμετωπίζουσαν δεινοὺς ἐχθροὺς ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς. Οἷα δράσις ἐν τῷ ἐσωτερικῷ! Ἐπτακόσια ὀρειχάλκινα καὶ τριακοντακισχίλια σιδηρᾶ τηλεβόλα κατεσκευάσθησαν ἐντὸς ἑνὸς ἔτους.

Ἦτο μέγα σφάλμα τοῦ Δαντῶν ὅτι ἤρνήθη νὰ

γίνη μέλος τῆς Ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως ἣτις ἰδρύθη τῇ προτάσει αὐτοῦ. Ἦτο ἄμοιρος φιλοδοξίας καὶ ὅτε τὸ Κομιτάτον τῆς Κοινῆς Σωτηρίας ἀνῆλθεν εἰς περιωπὴν δικτατορίας, αὐτὸς ἀπέσχε, θέλων ὡς εἶπε νὰ διακεντᾷ ἔξωθεν τοὺς διαχειριζομένους τὴν ἐξουσίαν. Ἄλλ' ἀκριβῶς ἢ στιγμὴ ἀπῆται αὐτόν. Μετ' οὐ πολὺ ἤρχισε νὰ χάνη τὴν ἰσχύν του. Λίαν φυσικόν· διότι οὐδεὶς πολιτικὸς ἀνὴρ δύναται νὰ ἔχη ἰσχύν ὅταν ἀπεκδύεται τῆς εὐθύνης του, μὴ ἔχων δὲ ἰσχύν, τάχιστα ἀπόλλυσι πᾶσαν ἐπιρροὴν παρὰ ταῖς ὁμάσι τοῦ λαοῦ. Ἡ γαλλικὴ κυβερνήσις ἤδη φέρεται ἀπὸ σφάλματος εἰς σφάλμα στερηθεῖσα τῆς ἀρχηγίας τοῦ Δαντῶν.

Οἱ Ἰακωβῖνοι ἀπαλλαχθέντες τῆς ἐπιρροῆς τῶν Γιρονδίνων ἐπεδόθησαν πυρετωδῶς εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀνοικοδομήσεως, κατεχόμενοι ὑπὸ τῆς ιδέας ὅτι ἀποστολὴ αὐτῶν ἦτο νὰ ἐγκαινίσωσι νέαν κοινωνικὴν τάξιν. Εἶνε ἀξιοσημεῖωτον ὅτι ὁ λιμὸς ὅστις ἐμάστιζε τοὺς Παρισίους καθ' ἕκαστον χειμῶνα, δὲν ἐπεφάνη κατὰ τὸν χειμῶνα ἐκείνον καθ' ὃν οἱ Ἰακωβῖνοι ἦσαν ἐν τῇ ἀρχῇ. Τοὺς Ἰακωβίνους ἐχαρακτήριζε στοργὴ καὶ συμπάθεια ὑπὲρ τῶν ὁμάδων τοῦ λαοῦ. Ἐπειράθησαν ἠρακλείως νὰ πραγματοποιήσωσιν ὡς ἀντιστάθμισμα κατὰ τοῦ ἀτομισμού τὴν ἀδελφότητα, ἣτις κατὰ βάθος οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ εὐσυνείδητος εὐλικρινῆς ἀναγνώρισις τῆς ἀλληλεξαρτησίας ἐκείνης ἣτις πρῶγματι συνδέει ὅλους ἡμᾶς ἐν κοινωνίᾳ. Πρώτιστον ἔργον αὐτῶν μετὰ τὴν ἀποβολὴν τῶν Γιρονδίνων ἦτο νὰ συντάξωσι νέον σύνταγμα, τὸ ἔκτοτε γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Σύνταγμα τοῦ ἐννεήκοντα τρία. Ἦτο σχέδιον τοῦ φιλοσόφου Κουνδορσέ, ἀλλὰ μεγάλως τροποποιηθὲν ὑπὸ τῆς Συνέλευσεως. Αἱ τροποποιήσεις ἐνδεικνύουν τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ γιρονδινικοῦ καὶ τοῦ ἰακωβινικοῦ πνεύματος. Τὸ σχέδιον οἷον ὑπεβλήθη ἦτο ὁ Πλουτοκρατικὸς Χάρτης τοῦ ἀτομισμού οἷον ὁ κόσμος ἤδη γνωρίζει ἀπὸ τὰ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματα. Προστασία τοῦ ἀτόμου, ἀσφάλεια ἀσύλου, ἐγγυήσεις κατὰ δεσποτισμοῦ. Τὸ Σύνταγμα οἷον ἐψηφίσθη ὑπὸ τῶν Ἰακωβίνων ἦτο ὁ Χριστιανικὸς Χάρτης τῆς ἀδελφότητος. Ὅσοι ἀβαθεῖς καὶ ἂν ἦσαν οἱ συλλογισμοὶ τῶν, ἐντούτοις διησθάνθησαν τὴν πρακτικὴν σημασίαν τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς. Οἱ Ἰακωβῖνοι ἐτροποποίησαν τὸ γιρονδινεῖον σχέδιον καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑπαλλήλων ὑπὸ τοῦ λαοῦ, φρονούντες ὅτι ὁ λαὸς ἐν τῷ συνόλω του εἶνε ἀκατάλληλος νὰ ἐκλέγῃ πρόσωπα πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ἐθνικῶν ὑποθέσεων. Λίαν ὀρθῶς ἔκριναν ὅτι ὁ λαὸς ἐν τῷ συνόλω του εἶνε μόνον κατάλληλος νὰ βλέπῃ τοὺς νόμους ἀφοῦ γείνουσι καὶ νὰ ἀποφαίνεται ἂν εἶνε ἀναγκαῖοι ἢ ὄχι. Ἄν τὸ ἰακωβινικὸν πνεῦμα κατίσχυεν, ἀναμφιβόλως θὰ ἐξησφαλίζετο σήμερον εἰς τὰ πολιτισμένα κράτη διοικήσεις ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὑπὲρ τῶν ὁμάδων. Κατισχύσαντος ὅμως τοῦ γιρονδινεῖου πνεύματος

ἐξησφαλίσθη διοικήσις ὑπὸ τῶν νοικοκυραίων ὑπὲρ τῶν νοικοκυραίων. Οἱ Ἰακωβῖνοι ἀπεπειράθησαν πολλὰ νὰ πραγματοποιήσωσι τὴν ἀδελφότητα ἐν τῇ πολιτείᾳ, καὶ κατήνεγκον σπουδαῖα πλῆγματα κατὰ τοῦ χρηματισμοῦ. Ἐξόχως ἀξιοσημεῖωτος εἶνε ἡ μέριμνα αὐτῶν περὶ παιδείας. Δὲν ὑπάρχει θέμα ἐκπαιδευτικὸν πρὸς συζήτησιν ὅπερ νὰ μὴ ἐμελέτησε καὶ συνεζήτησεν ἡ ἰακωβινικὴ Συνέλευσις. Τὸ σχέδιον τοῦ Λεπελετιέ, ὅστις ἐδολοφονήθη τῇ προτεραίᾳ τῆς κατατομήσεως τοῦ Λουδοβίκου ὡς ψηφίσας ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλ' ἐκηδεύθη πανδήμως τῇ ἐπαύριον τῆς κατατομήσεως, εἶνε ἀξιοθαύμαστον σύστημα ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Κατ' αὐτὸ πάντα τὰ ἄρρενα ἀπὸ τοῦ ἔκτου μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους καὶ πάντα τὰ θήλεα ἀπὸ τοῦ πέμπτου μέχρι τοῦ ἐνδεκάτου ἐκπαιδεύονται ἐν κοινῷ, δαπάναις τῆς Δημοκρατίας τρεφόμενα διαιτώμενα καὶ διδασκόμενα, φέροντα δὲ ὁμοίομορφον ἐνδυμασίαν ἐν ὀνόματι τῆς ἰσότητος. Μεγάλῃ παιδαγωγικῇ ἀρχῇ τοῦ Δαντῶν ἦτο ὅτι τὰ τέκνα ἀνήκουσι εἰς τὴν πολιτείαν μᾶλλον ἢ εἰς τοὺς γονεῖς τῶν, καὶ ἀφ' ὅτου ἡ παιδαγωγικὴ αὕτη ἀρχὴ ἐξηνέχθη, ἀκόρεστος ἐξεδηλώθη δίψα πρὸς μάθησιν.

Ἡ Συνέλευσις εὐρέθη ἤδη ἀντιμέτωπος πρὸς μέγα πρόβλημα. Πῶς νὰ θρέψῃ δεκατέσσαρας στρατίας ἐπὶ τῶν συνόρων καθ' ὃν χρόνον ἀδελφοκτόνος πόλεμος ἐμαίνετο ἐσωτερικῶς, πάντες δὲ οἱ πόροι τοῦ πλούτου ἐστείρευσαν. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐλευθέρου συναγωνισμοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ λύσῃ αὐτὸ τὸ πρόβλημα. Ἡ Συνέλευσις ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν προσφιλῆ τῆς ἀρχὴν ταύτην καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μεγίστου ὄρου, δηλαδὴ νὰ ἐπιβάλλῃ ὄριον τῶν τιμῶν εἰς ἃς ἐπωλοῦντο τὰ τρόφιμα. Τὰ οικονομικὰ τῆς χώρας εἶχον ἀποκατασθῆ διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν assignats, χαρτονομίσματος δηλαδὴ βασιζομένου ἐπὶ τῶν δημευθέντων κτημάτων τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τοῦ κλήρου. Ἄλλ' ἡ ἀντεπαναστάσις ὠργάνωσε πλῆρες σύστημα παραχαράξεως τῶν assignats λειτουργοῦν, ἐν Λονδίῳ, ἐν Ἐλβετίᾳ καὶ ἐν Ὀλλανδίᾳ. Κατὰ συνέπειαν ἐξέπεσαν μεθ' ὅλην τὴν θανατικὴν ποινὴν ἣν ἡ Συνέλευσις ἀντέταξεν εἰς τὸ κακούργημα τοῦτο. Ἐντεῦθεν ἡ προσφυγὴ εἰς τὸ σύστημα τοῦ μεγίστου ὄρου ὑφ' οὗ ὑποστηριχθὲν τὸ χαρτονόμισμα κατάρθωσε νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τῆς διατροφῆς τῶν στρατιῶν. Ἄλλος νόμος, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ἦτο νὰ ὑψωθῆ τὸ χαρτονόμισμα μονίμως εἰς τὸ ἄρτιον, ἦτο ὁ κελεύσας νὰ καταρτισθῆ πῖναξ τοῦ μεγίστου ὄρου. Ἦτο παμμέγιστον στατιστικὸν ἔργον ὁ πῖναξ οὗτος, δι' οὗ καθίστατο γνωστὸν πόσον ἐστοίχιζον αἱ ἀκατέργαστοι ὕλαι καὶ ποίας ἀξίας προσθέτει εἰς τὰ προϊόντα ἢ ἐργασία. Ὅλα τὰ μυστήρια τῆς παραγωγῆς ἐξιχνιάζονται οὕτω, καὶ ῥίπτεται φῶς εἰς ὅλα τὰ ἐργαστάσια. Τί θὰ κατάρθου διὰ τὸν πολιτισμὸν ἢ ἀρχὴ τοῦ μεγίστου ὄρου καὶ τοῦ

πίνακος τοῦ μεγίστου ὄρου ἂν διητηρεῖτο ὡς ἰθύν-
 τετρα πολιτικὴ ἀρχή; Θὰ ἐξωμάλυνεν ἴσως ὅλας
 τὰς δυσκολίας τῆς μεταβατικῆς ἐποχῆς ἢν ἤδη
 διερχόμεθα καὶ θὰ παρεσκευάζε τὴν μετάβασιν
 ἡμῶν εἰς τὸ Νέον Κοινωνικὸν Καθεστὸς. Θὰ
 ἀπήλειφεν ἴσως ὅλα τὰ κακὰ τοῦ συναγωνισμοῦ
 καὶ θὰ καθίστα τὴν ἐποχὴν μας μᾶλλον ὑποφερτὴν
 εἰς ὅλους. Θὰ ἐξησφάλιζεν ὄργανισμὸν τινα τῆς
 βιομηχανίας ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ἡ Γαλλία θὰ ἠδύνατο
 προεξάρχουσα ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, νὰ ἐξακολουθῇ
 ἡγουμένη τοῦ κόσμου.

Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΣ.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ παρελθούσαι γενεαὶ
 ἠσχολήθησαν εἰς προβλήματα πολιτικῆς χειρα-
 φετήσεως, ἀλλ' ἀπὸ τοῦδε προβλήματα κοινωνικῆς
 χειραφετήσεως φαίνεται ὅτι ἀπασχολοῦσι τὴν
 ἀνθρωπότητα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Τὸ κοινο-
 νικὸν καθεστὸς οἷον ὑφίσταται δὲν ἰκανοποιεῖ τὴν
 ἀνθρωπίνην συνείδησιν οἷα ἐξελίχθη μέχρι τοῦδε.
 Ἐντεῦθεν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτους ἐντονωτέρα διατυ-
 πούται ἡ ἀπαίτησις περὶ τῆς λύσεως τοῦ κοινωνικοῦ
 ζητήματος. Αἱ ἀθλιότητες, αἱ ὀδύνη καὶ αἱ περι-
 πλοκαὶ ὧν βρίθει πᾶσα κοινότης ἀνθρώπων εἶνε
 ποικίλαι, ἡ δὲ ἐγκληματικότητα εἶνε ἐν ἑκ τῶν
 πολλῶν κεφαλαίων ἅτινα συναποτελοῦσι τὸ κοι-
 νωνικὸν ζήτημα. Τὰ κακουργιοδικεῖα τοῦ κόσμου
 μᾶς παρουσιάζουν κατ' ἔτος στατιστικὰς ἐμποιού-
 σασ φρίκην διὰ τὸ πλῆθος τῶν καταδικαστικῶν
 ἀποφάσεων. Δυνάμεθα δὲ νὰ συνεικάζωμεν πόσῳ
 μέγας θὰ εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγκλημάτων ὅταν
 ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ἡ μειονότης αὐτῶν μόνον προσά-
 γεται εἰς τὰ δικαστήρια. Ἐκατὸν περίπου χιλιάδες
 ἀνδρῶν γυναικῶν καὶ παιδῶν ἐν μόνῃ τῇ Ἀγγλίᾳ
 ὠδηγήθησαν εἰς τὰς φυλακὰς ἐντὸς ἐνὸς ἔτους—
 τοῦ 1905—διὰ παντὸς εἶδους ἐγκλήματα, ἀπὸ
 λαποδυσίας μέχρι ἀνθρωποκτονίας. Τοῦτο, προ-
 χεῖρως εἰπεῖν, σημαίνει ὅτι ὅπουδήποτε συγκεν-
 τροῦνται δεκακισχίλιοι ἄνθρωποι εἰς κοινότητα,
 οἱ χίλιοι πάσχουσιν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐκ τῶν
 ἀποτελεσμάτων τῆς ἐγκληματικότητος εἴτε ὡς
 αὐτουργοὶ εἴτε ὡς θύματα. Ἴσως μάλιστα ἡ
 ἀναλογία τῶν πασχόντων εἶνε πολὺ μεγαλητέρα.
 Ἴσως δὲν θὰ ἔσφαλλέ τις ἀποφαινόμενος ὅτι τὸ
 ἥμισυ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πάσχει συνεπείᾳ
 τῆς ἐγκληματικότητος. Ἴδου πρόβλημα γυγάντιον
 ὅπερ καλεῖται νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἡ κοινωνιολογία,
 καὶ τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἐπαναλαμβάνω εἶνε ἐν
 μικρὸν μέρος τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος. Πρὸ
 τῶν ἡμερῶν τῆς κοινωνικῆς ἐπιστήμης ὅτε ὁ
 ἐγκληματίας ἐθεωρεῖτο φύσις διεστραμμένη καὶ
 τιμωρητέα ἐν πνεύματι ἐκδικήσεως ἢ τὸ πολὺ
 ἀμύνης, ἄλλο ἀντίδοτον κατὰ τῆς ἐγκληματικότη-
 τος ἢ πολιτεία δὲν ἐτόλμα νὰ θεωρήσῃ κατάλ-
 ληλον εἰμὴ τὸ τῆς αὐστηρᾶς, παραδειγματικῆς
 τιμωρίας. Ἀλλὰ ἡ πρόοδος τῆς κοινωνικῆς ἐπι-

στήμης ἐτροποποίησε τὴν βλέψιν ταύτην τῆς
 πολιτείας, καὶ εἶνε περίτρανον τὸ γεγονός ὅτι κατὰ
 τὰ τελευταῖα ἔτη τὸ ποινικὸν δίκαιον ἐν πάσαις
 ταῖς προηγμέναις χώραις δεικνύει τάσιν εἰς
 ἐπιείκειαν. Ἡ ἐτυμηγορία τῆς κοινωνιολογίας
 εἶνε ὅτι ὁ ἐγκληματίας εἶνε θῦμα διανοητικῆς καὶ
 ἴσως φυσιολογικῆς νόσου ἢς τὰ αἷτια δέον νὰ
 ἀναζητηθῶσιν εἰς τὴν κοινωνικὴν σύστασιν. Ἡ
 διαστροφή δηλαδὴ δὲν εἶνε τόσον ἀτομικὴ ὅσον
 συνολικὴ. Ἡ ἐπιεικεστέρα στάσις τοῦ ποινικοῦ
 δικαίου εἰκονίζεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀδικήματα,
 φερ' εἰπεῖν, ἅτινα ἄλλοτε ἐτιμωροῦντο διὰ φυλα-
 κίσεως σήμερον τιμωροῦνται διὰ ἀποφάνσεως τοῦ
 δικαστηρίου ὅτι ὁ κατηγορούμενος ὑποχρεοῦται
 νὰ καταθέσῃ χρηματικὸν τι ποσὸν ὡς ἐγγύησιν
 μελλούσης καλῆς διαγωγῆς. Ἀφ' ἑτέρου ὁ χρόνος
 τῆς φυλακίσεως, ὅσάκις φυλάκισις ἐπιβάλλεται,
 εἶνε πολὺ βραχύτερος ἢ ἄλλοτε. Πνεῦμα ἀνθρω-
 πισμοῦ ἐν ἄλλαις λέξεσι φαίνεται ὑπὸ τινῶν ἐτῶν
 διέπον τὰς ὁδοὺς τοῦ ποινικοῦ δικαίου, εἰσαχθέν
 ὑπὸ τῆς προόδου τῶν κοινωνιολογικῶν καὶ ψυχολο-
 γικῶν ἐρευνῶν. Ἴσως ἐρωτήσῃ τις ὅποια εἰσὶ
 τὰ πρακτικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνθρωπιστικῆς
 ταύτης τάσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐγκληματικότητα;
 Ἠλαττώθησαν ἄραγε τὰ ἐγκλήματα ἀφ' ὅτου οἱ
 χειριζόμενοι τὴν Δικαιοσύνην ἤρχισαν νὰ ἐμπνέ-
 ωνται ὑπὸ τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ; Εἰς τὴν ἀπορίαν
 ταύτην ἔχομεν νὰ ἀπαντήσωμεν ὅτι ἀκριβῶς τοῦτο
 συμβαίνει. Ἡ ἐλάττωσις τῆς ἐγκληματικότητος
 καὶ ἡ ἐλάττωσις τῆς αὐστηρότητος τῶν ποινῶν
 ἐβάρησαν παραλλήλως ἐν Ἀγγλίᾳ ὡς μᾶς βεβαίῳ
 ὁ ἐρευνητὴς κ. Μόρισον. Ἀλλὰ, ὡς προσθέτει ἡ
 αὐτὴ ἀνθεντία, δὲν εἶνε βεβαίως εὐκόλον νὰ ἀπο-
 φανθῇ τις ἂν ἡ παραλληλότης τῶν δύο ἐλαττώσεων
 εἶνε σχέσις αἰτίου καὶ ἀποτελέσματος ἢ εἶνε ἀπλὴ
 σύμπτωσις. Μολαταῦτα τοῦτο εἶνε γεγονός ὅπερ
 θὰ διαλευκίνη ὁ χρόνος καὶ ὅπωςδήποτε ἐγείρει τὸ
 μέγα ζήτημα καταπόσον ἡ ποινὴ ἐπηρεάζει τὸ
 ἐγκλημα. Συμπεράσματα δὲν συνήχθησαν ὡς
 πρὸς τοῦτο ἰκανὰ νὰ μᾶς φωτίσωσιν, ἀλλ' εἶνε
 γνωστὸν ὅτι ἡ αὐστηρότης τῆς ποινῆς δὲν φαίνεται
 νὰ κατορθῶν ἑλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐγκλη-
 ματιῶν. Ἡ θανατικὴ ποινὴ, φερ' εἰπεῖν, ἐξοχοὶ
 ἀνθενταὶ μᾶς διαβεβαιούσιν ὅτι δὲν πτοεῖ τοὺς
 ὠθουμένους εἰς τὸ κακούργημα τοῦ φόνου. Οὔτε
 ἀφ' ἑτέρου ἡ αὐστηρότης τῶν ποινῶν μεταβάλλει
 ποσῶς τὴν φύσιν τοῦ καταδικασθέντος διότι εἶνε
 γνωστὸν ὅτι οἱ πλείστοι τῶν ἀποτιόντων βαρυτά-
 τας ποινάς, ἐξερχόμενοι τῶν φυλακῶν ἐπιδίδονται
 πάλιν εἰς τὰς ἀρχαίας ἔξεις των. Τοῦτο οὐδαμῶς
 θὰ ἐδικαιολόγει ἡμᾶς νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ ἐγ-
 κληματίας γεννᾶται τοιοῦτος, διότι ἀκριβῶς ἡ
 παλαιὰ αὐτὴ θεωρία εἶνε ἡ ἤδη καταδεικνυμένη
 ὡς ἀστήρικτος. Πάντα τὰ πορίσματα τῶν ἐρευ-
 νητῶν τείνουσιν νὰ ἀποδείξουν ὅτι ἐλαχίστη εἶνε ἡ
 ἀτομικὴ ὑπαιτιότης, διότι εἰς τὴν ἐγκληματικότητα
 τὸ ἄτομον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξωθείται ὑπὸ ποι-

κίλων περιπτώσεων πρὸς ἃς ἐλάχιστα συνδέεται ὡς ἄτομον. Δὲν ἰσχυρίζομεθα ὅτι αἱ στατιστικαὶ τῆς ἐγκληματικότητος ἀποδεικνύουν ὅτι τὸ ἄτομον στερεῖται ἐλευθέρας βουλήσεως ἀλλὰ ἰσχυρίζομεθα ὅτι ἢ ἐκ τῶν στατιστικῶν τούτων μαρτυρία πείθει ὅτι ἢ ἀκτὶς τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως ἐν τῇ τῷ ἄτομον ἀποφασίζει τὴν ἀξιοποιῶν πρᾶξιν εἶνε πολὺ μικροτέρα παρ' ὅσον πρὶν ἐπιστεύετο. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἢ ἐλευθέρα βούλησις τοῦ ἀτόμου εἶνε πολὺ περισσότερο περιορισμένη παρ' ὅσον πρὶν κοινῶς ὑπετίθετο. Τὸ καθαρὸν πόρισμα τῆς συζητήσεως ταύτης εἶνε ὅτι ὁ φόβος τῆς ποινῆς ἀσκεῖ ἐλαχίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ἐγκλήματος. Ὁ ἐγκληματίας δὲν πτοεῖται ἀπὸ τὴν αὐστηρότητα, καὶ εἶνε ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένον ὅτι ὁσάκις ἐδοκιμάσθη ἢ δραστικὸς μέθοδος, ὄχι μόνον τὸ ἐγκλημα ἐπολλαπλασιάσθη, ἀλλὰ καὶ ἡ λειτουργία τῆς δικαιοσύνης παρέλυσε. Διὰ τοῦτο ἐν Ἀγγλία ἢ τακτικῇ τῆς αὐστηρᾶς τιμωρίας ἐγκαταλείφθη καὶ ἢ ἀντίθετος τακτικῇ τῆς ἐπιεικείας ἐφαρμόζεται ἀπὸ ἐτῶν. Ἡ ἐπιεικεία μέχρι τοῦδε δὲν φαίνεται ἀποτυγχάνουσα, ἐνῶ ἢ αὐστηρότης ἀπέτυχεν οἰκτρῶς. Ἡ πείρα αὕτη καθιεροῖ τὸν κοινωνιολογικὸν νόμον ὅτι ἢ ἐγκληματικότης πηγάζει ἀπὸ συνδυασμὸν ἀτομικῶν καὶ κοινωνικῶν περιστάσεων. Ἡ ἀνατροφή καὶ παιδεία ἀποτελοῦν τὸν παράγοντα τῶν ἀτομικῶν διαθέσεων, καὶ ἐνταῦθα ἴσως δέον νὰ προστεθῇ ἢ ἐπίδρασις οἰκογενειακῶν περιπετειῶν ὡς ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἄτομον, ἀπομένον ἀπροστάτευτον, στερούμενον δὲ καὶ τῆς προσηκούσης ἀνατροφῆς καὶ παιδείας διολισθαίνει βαθμηδὸν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἐγκλήματος. Ἀλλὰ δὲν εἶνε αἱ ἀτομικαὶ περιστάσεις μόναι. Εἶνε καὶ αἱ κοινωνικαί, δι' ὃ καὶ ὡς εἶπον, ἢ ἐγκληματικότης εἶνε μέρος τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, καὶ ὄχι τοῦ ποινικοῦ δικαίου. Ὅσωδὴποτε καὶ ὁπωσδὴποτε καὶ ἂν μεταρρυθμισθῇ ἢ ποινικὴ δικονομία, ἐνόσφ δὲν μεταβάλλονται αἱ κοινωνικαὶ συνθήκαι, ἢ ἐγκληματικότης θὰ εἶνε μίᾳ ἀπὸ τὰς πληγὰς τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀκριβῶς ὡς αἱ νόσοι προκύπτουν ἐκ πλημμελῶν συνθηκῶν ὑγιεινῆς οὕτω καὶ τὰ ἐγκλήματα προκύπτουν ἐκ πλημμελῶν συνθηκῶν κοινωνικῆς διαρρυθμίσεως. Πρὸς ἄρσιν τῶν νόσων δὲν ὠφελεῖ ἢ βελτίωσις τῶν νοσηλευτικῶν μεθόδων, ἀλλὰ ἢ μεταβολὴ τῶν ὑγιεινολογικῶν ὄρων. Οὕτω καὶ προκειμένου περὶ ἐγκληματικότητος. Πρὸς ἄρσιν τῶν ἐγκλημάτων δὲν ὠφελεῖ ἢ βελτίωσις τῆς ποινικῆς δικονομίας, ἀλλὰ ἢ μεταβολὴ τῶν κοινωνιολογικῶν ὄρων.

Εἰδικώτερον προκειμένου λόγου περὶ τῆς θανατικῆς ποινῆς, πάντες οἱ σύγχρονοι ἐρευνηταὶ καταγγέλλουσιν αὐτὴν ὡς λείψανον βαρβάρων ἠθῶν καὶ ἰδεῶν εἰδεχθῶς παρελθόντος. Ὁ Howard Williams ἐν προσφάτῳ πραγματείᾳ του δίδει σύννοψιν τῶν κυριωτέρων ἐπιχειρημάτων κατὰ τῆς θανατικῆς ποινῆς ἅτινα εἰσὶν ἤδη γενικῶς παραδεδεγμένα, ἀνάγων αὐτὰ εἰς τὰ ἐξῆς πέντε

κεφάλαια. α') Εἶνε βέβαιον ὅτι πολλοὶ κατ' ἔτος καταδικάζονται εἰς θάνατον ἐκ σφαλερᾶς κρίσεως κηρυχθέντες ἔνοχοι ἐνῶ εἶνε ἀθῶοι, ὡς ἀποδεικνύεται βραδύτερον ὅταν εἶνε ἀργά. β') Οἱ βαθμοὶ τῆς ἐνοχῆς εἶνε τόσοι ὥστε εἶνε τερατώδες νὰ ἐπιβάλλεται θανατικὴ καταδίκη ἀνεξαρτήτως τῶν περιπτώσεων αἵτινες ὤθησαν εἰς τὴν διάπραξιν τοῦ φόνου. γ') Εἶνε ἀπᾶνθρωπον νὰ στιγματίξῃ ἢ πολιτεία τὴν οἰκογένειαν τοῦ καταδικασθέντος, διὰ ὀνειδῶν καὶ ἄλγους. δ') Ἡ ἐκτέλεσις τῆς θανατικῆς ποινῆς συνεπάγεται κατάπτωσιν μεγάλου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων ὧν ὁ χαρακτήρ ἀπαμβλύνεται ὑπὸ τῆς ἐξοικειώσεως εἰς τὰς εἰδεχθεῖς λεπτομερείας τῆς ἐκτελέσεως. ε') Ἡ ποινὴ, ὡς ἀποδεικνύεται ὑπὸ τῆς πείρας, οὐδόλως συντελεῖ εἰς πτόησιν τῶν ὠθουμένων εἰς διάπραξιν φόνου. Τὸ συμπέρασμα εἰς ὃ καταλήγει ὁ κ. Οὐίλλιαμς τὸ ἀναγράφει ἐπαναλαμβάνων τὴν παραίνεσιν ἢν ὁ Σαίξπηρ δίδει εἰς τοὺς ἠθοποιούς "ἀναμορφώσατε τὴν σκηνὴν ἄρδην" δηλαδὴ μεταβίβατε τὰς βύσεις τῆς κοινωνίας. Ὁμοίως ἐκφράζεται ἕτερος ἐρευνητῆς ὁ κ. Romilly, τονίζων ὅτι ἢ θανατικὴ ποινὴ εἶνε παντάπασιν ἀντίθετος εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ ὅτι ἢ πολιτεία δὲν εἶνε λογικὴ τιμωροῦσα διάπραξιν φόνου διαπράττουσα αὕτη φόνον.

ΑΓΑΘΟΙ ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΤΕΣ ΑΝΔΡΩΝ.

Αἱ ὑπερκόσμιαι ἐπιδράσεις ἐνεργοῦσιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῶν ἐγκοσμίων ὄχι κατ' εὐθείαν ἀλλὰ χρησιμοποιοῦσι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὰς διανοίας, τὰς βουλήσεις καὶ τὰ συναισθήματα τῶν ἀνθρώπων. Εἶνε φανερὸν ἐντεῦθεν πόσην σπουδαιότητα δέον νὰ ἀποδίδωμεν εἰς τὴν ποιότητα τῶν διανοιῶν, βουλήσεων καὶ συναισθημάτων ὑφ' ὧν ἰθύνονται αἱ ἀνθρώπιναι κοινωνίαι. Πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ὁμογένεια μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν ὑπερκοσμίων ἐπιδράσεων ἵνα αἱ τελευταῖαι αὐταὶ ἐνεργήσωσιν. Ἐπομένως συμφέρε νὰ ἐξασφαλίζωμεν διὰ τῆς προσηκούσης ἀνατροφῆς καὶ παιδείας διανοίας βουλήσεις καὶ συναισθήματα κοινωφελῶν τάσεων, πρὸς τὸ ἀγαθὸν φερομένων. Ἄλλως ὄχι μόνον παρέχομεν στάδιον ἐπενεργείας εἰς ὑπερκοσμίας ἐπιδράσεις ἀντιθέτου τάσεως—δηλαδὴ ἀτομιστικῆς καὶ ἀποσυνθετικῆς, ἀλλὰ καὶ στερούμεθα τῆς εὐμενοῦς ἐπενεργείας τῶν ἀγαθῶν δαιμόνων ὧν τὰς εἰσηγήσεις οὐδεὶς τότε ἐν τῇ κοινωνίᾳ μας εἰσδέχεται μὴ ἔχων τὴν διάνοιαν τὴν βούλησιν καὶ τὰ συναισθήματα ἐν ὁμογενεῖ πρὸς αὐτοὺς χορδῇ.

Οἱ ἀγαθοὶ δαίμονες ἀπαύστως ζητοῦσι συνεργάτας ἐν μέσῳ ἡμῶν, καὶ ἀδυνατοῦσι νὰ ἐπισπεύσωσι τὴν βελτιώσιν τῶν ἀνθρωπίνων ἐνόσφ ἀρμόδιοι συνεργάται των δὲν προκύπτουσιν. Ἡ συνεργασία εἶνε αὐτόματος ὅταν ἢ ἀνατροφή καὶ ἢ παιδεία παρεσκεύασε τοὺς συνεργάτας, οἵτινες

πράγματι εἶνε τότε ἀντιπρόσωποι τῶν ἀγαθῶν δαιμόνων καὶ μάλιστα οἱ κατ' οὐσίαν ἰθύντορες τῶν κοινωνιῶν καὶ πολιτειῶν—ἀληθῶς οἱ μόνοι ἀνακτες ἀνδρῶν. Ἐμβλέψωμεν εἰς τοὺς ὑπάρχοντας προέδρους, αὐτοκράτορας, βασιλεῖς καὶ πρωθυπουργούς. Εἶνε οἱ πλειστοὶ πενιχροὶ τὴν διάνοιαν τὴν βούλησιν καὶ τὸ αἶσθημα καὶ δὲν ὑπάρχει χορδὴ ἐπικοινωνίας μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν δαιμόνων οἵτινες ἔργον ἔχουσι τὴν βελτίωσιν τῶν ἀνθρωπίνων. Ἐμβλέψωμεν καὶ εἰς τοὺς ἀρχιχρηματιστάς, διευθυντάς ἡμερησίων, λογογράφους, ποιητάς, δραματικούς. Εἶνε ὅλοι χαρακτήρες ἀνάξιοι παντὸς εἰλικρινοῦς θαυμασμοῦ. Καὶ ὅμως αὐτοὶ εἶνε τοποθετημένοι οὕτω ὥστε νὰ εἶνε δῆθεν οἱ ἀνθρώποι οἱ ὅποιοι κινοῦσι τὸν κόσμον καὶ θέτουσι τὰς δυνάμεις τῶν κοινωνιῶν εἰς ἐνέργειαν. Ἀναμφιβόλως μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουν φύσεις δεκτικαὶ τοιαύτης ψυχικῆς ἀναπτύξεως ὥστε νὰ καταστῶσιν ἱκανοὶ πρὸς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἀγαθῶν δαιμόνων καὶ νὰ μεταβληθῶσιν ἀπὸ ψευδῶν εἰς ἀληθεῖς ἀνακτας ἀνδρῶν. Ἄλλ' ἵνα τοῦτο κατορθωθῆ, αἱ δεκτικαὶ αὗται φύσεις δεόν νὰ βιώσωσιν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς ἐπαφὴν μετὰ τινος τῶν ὀλίγων ἐκείνων προσώπων ἅτινα διὰ μακρᾶς ἀφοσιώσεως εἰς ἓν ὑψηλὸν ἰδεώδες ἀνέπτυξαν ἐν ἑαυτοῖς ψυχικὸν ἠλεκτρισμὸν. Ἐχομεν δὲ παραδείγματα τοιαῦτα κυβερνητῶν ὧν ἡ φύσις μετεβλήθη καὶ ἐβελτιώθη δι' ἐπαφῆς πρὸς πρόσωπα τῆς εἰρημένης κατηγορίας ὡς φερ' εἰπεῖν ἀναφέρεται περὶ τοῦ ἀμερικανοῦ ποιητοῦ Walt Whitman καὶ ὡς συνέβη ἐν τῇ Συνδιασκέψει τῆς Χάγης καθ' ἣν ὁ ἀγγλος Stead διευθυντῆς τοῦ περιοδικοῦ Review of Reviews, ἀνὴρ ὃν θεωρῶ ὡς ἐν τῶν ὀργάνων δι' ὧν δρῶσιν οἱ ἀγαθοὶ δαίμονες, ἐπέδρασεν ἰσχυρῶς ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν. Τοιαῦτα ὄργανα εἶνε σπάνια, καὶ ὅ,τι μόνον ἠθέλησα νὰ εἶπω εἶνε τοῦτο ὅτι διὰ τῆς προσηκούσης ἀνατροφῆς καὶ παιδείας ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἠδύνατο νὰ αὐξήσῃ σημαντικῶς.

Ι. Γ. ΣΑΡΠΗΣ.

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΩΝΟΣ.

Ὁ χεῖμαρρος τῶν λόγων καὶ σχολίων ὃν προυκάλεσεν ὁ φόνος τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλλίας δὲν ἔπαυσεν. Ὀλίγα τῶν γραφέντων ἐνέχουσι διδακτικὴν ἀξίαν. Δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας αὐτὸ τὸ δράμα καθ' ἑαυτὸ εἶνε στεντόρειον διδάγμα διότι ἡ ὁμοιότητος μεταξὺ τῆς πορτογαλικῆς καὶ ἑλληνικῆς πολιτείας εἶνε κατάδηλος. Ἐν τῶν προσφάτων ἄρθρων περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, δημοσιευθὲν ἐν τῇ Συγχρόνῃ Ἐπιθεώρησι τοῦ Λονδίνου εἶνε τὸ μάλιστα πάντων ἐνδιαφέρον, εἶνε δὲ γεγραμμένον ὑπὸ τοῦ γάλλου Φινῶ διευθυντοῦ τῆς Ἐπιθεώρησεως τῶν Παρισίων. Ὁ κ. Φινῶ ἦτο ἐν Λισαβῶνι ὅτε ὁ βασιλεὺς ἐφονεύθη καὶ εἶχε λάβει συνέντευξιν μετὰ τοῦ δικτάτορος Φράγκο ὀλίγον πρότερον. Κατὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ κ. Φινῶ, ὁ

βασιλεὺς ἐμισεῖτο διότι ἐδείκνυεν ἀδιαφορίαν πρὸς τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἔθνος δὲν τὸν ὑπελήπτετο. Ὁ Κάρλος εἶχε πολλὰ προσόντα ὡς ἐκ τῶν ὀπίστων ἔπρεπε νὰ επισύρῃ ἐκτίμησιν. Ἦτο διακεκριμένος εἰς τὰ γράμματα, καὶ εἶχε εἰδικὰς γνώσεις εἰς πολλὰ θέματα. Ἦτο εὐάρεστος καὶ λεπτὸς εἰς τὰς συνομιλίαις του, καὶ ἐκέκτητο μεγάλην πείραν τοῦ κόσμου. Μολαταῦτα ἀντὶ τὰ προσόντα ταῦτα νὰ τὸν ἀναδείξουν ἀγαθὸν μονάρχην, ἦτο εἰς τῶν χειρίστων. Ἐνεκα τούτου, ὁ πορτογαλικὸς λαός, ὅσῳ καὶ ἂν εἶνε διηρημένος ὡς πρὸς τὰς πολιτικὰς ἰδέας του, ἦτο ὁμόφωνος ὡς πρὸς τὴν ἀντιπάθειαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ βασιλέως. Τὴν ἀντιπάθειαν ταύτην τοῦ λαοῦ ὁ βασιλεὺς ἀντελαμβάνετο ἀλλὰ ἀντὶ νὰ ρυθμίσῃ οὕτω τὴν πορείαν του ὥστε νὰ μεταβληθῶσιν τὰ πρὸς αὐτὸν αἰσθήματα τοῦ λαοῦ, ἀπεναντίας ἠρέσκετο νὰ τὰ ἐκτραχύνῃ. Ἡ τελευταία περίπτωσις ἣτις ἀπέδειξε τὴν τάσιν ταύτην ἦτο ἡ συνεντευξίς του μετὰ συντάκτην τοῦ Χρόνου τῶν Παρισίων, καθ' ἣν αἱ ἐκφράσεις του προσέβαλον καιρίως τὴν πορτογαλικὴν φιλοτιμίαν. Δὲν ἦτο ἐμβριθῆς μεθ' ὅλην τὴν πολυμάθειάν του καὶ μολονότι πολὺ ἠπίου χαρακτήρος, κάποια ἀγερωχία ἀπολυταρχικὴ διεκρίνετο εἰς τὸ ἄγονον πνεῦμα του. Ἀναμφιβόλως τὸν ἀπεθάρρυνε σφόδρα ὁ ἀνταγωνισμὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ἐξήτει λήθην τὴν ἀπογοητεύσεώς του, εἰς τέρψεις αἵτινες ἦσαν μὲν ἀθῶαι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον, ἀλλὰ ἐν τῷ στενωπῷ ὀρίζοντι τῆς Λισαβῶνος ἐθεωροῦντο ὄργια. Τὸ πορτογαλικὸν περιβάλλον τὸν ἐστενοχῶρει καὶ ἡ ἐλπίς του νὰ διαφεύγῃ αὐτὸ ἦσαν αἱ συχναὶ ἀποδημίαι εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Τοιουτοτρόπως βαθμηδὸν ἐξέλιπεν ἡ συνάφειά του μετὰ τὸν λαόν· προσέτι δὲ ὁ σπάταλος βίος του ἐκορύφωσε τὴν ἀντιπάθειαν τοῦ λαοῦ. Ὁ δικτάτωρ Φράγκο εἶπεν εἰς τὸν κ. Φινῶ ὅτι ἡ ρίζα τῶν πορτογαλικῶν δεινῶν ἦτο ἡ διοικητικὴ διαφθορά. “Πολλὰ καταχρήσεις, καὶ μεγάλη σπατάλη τοῦ δημοσίου χρήματος. Νέος μηχανισμὸς ἀπαιτεῖται καὶ εἰς τοῦτο καταγίνομαι. Ὅταν μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν ὁ λαὸς ἴδῃ τί κατώρθωσα θὰ συγχωρήσῃ τὰς κτηνωδίας μου καὶ τὰς παραβιάσεις τοῦ Συντάγματος. Εἶνε ἐπάναγκες νὰ δοθῇ εἰς τὴν Πορτογαλίαν σωτήριος τιναγμὸς ὅστις νὰ θέσῃ νέαν ζωὴν εἰς ὄργανισμὸν γηράσαντα πρὸ τῆς ὥρας του.” Ὁ κ. Φινῶ προσθέτει ὅτι ὅσῳ ἀπαίσιος καὶ ἂν ἦτο ὡς πολιτευόμενος ὁ Φράγκο, εἶχε προσωπικὸν ἠθος καθ' οὗ οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ εἶπη τι καταδικαστικόν. Ἐκώλυεν ἄλλους ἀπὸ τοῦ νὰ νοσφίζωνται τὸν δημόσιον πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἦτο ἀμεμπτος ὡς πρὸς τοῦτο. Πολλὰ διηγούνται περὶ τῆς ἡρωϊκῆς του ἀντιστάσεως κατὰ τῆς ἐπικρατοῦσης πολιτικῆς ἐξαχρειώσεως καὶ ἀρπαγῆς. Οὐκ ὀλίγα εἶνε τὰ παράπονα τῶν δημοκρατικῶν κατὰ τῆς βασιλείσεως Ἀμαλίας. Εἶνε λίαν φειδωλὴ καί, ὅπερ χείριστον, εἶνε κληρικόφρων, προκαλέσασα μάλιστα ψυχρότητα μεταξὺ τῆς ἰταλικῆς αὐλῆς καὶ τῆς πορτογαλικῆς.

Κατὰ τὸν κ. Φινώ, χάος πολιτικὸν ἐπίκειται ἐν Πορτογαλλία μεθ' ἧς Δημοκρατία εἶνε ἀναπόφευκτος. Εἰς τῶν δημοκρατικῶν ἀρχηγῶν, ἀνὴρ ἐξόχου χαρακτῆρος καὶ μεγάλης ἰκανότητος ἐβεβαίωσεν αὐτὸν μετὰ πολλῆς χαρμοσύνης ὅτι ἡ ἀνακήρυξις τῆς Δημοκρατίας εἶνε ἐπὶ θύραις. Ὁ κ. Φινώ τὸν ἠρώτησε· “Πράγματι λοιπὸν πιστεύετε ὅτι ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος μεταβάλλει ποσῶς τὸ πρᾶγμα;” “Ἴσως” ἀπήντησεν ἐκεῖνος “δὲν πρόκειται εἰμὴ περὶ ἀλλαγῆς ὀνόματος μόνον, ὡς λέγετε, καὶ ὅτι εἴτε δημοκρατία εἴτε μοναρχία ὀνομασθῆ ἢ Πορτογαλλία, τὰ πράγματα θὰ εἶνε ἐξίσου δυσάρεστα. Ἀλλὰ ἡ πεποίθησις ἡμῶν εἶνε ὅτι τὸ ὄνομα τῆς Μοναρχίας μᾶς ἐβλάψεν καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τῆς Δημοκρατίας θὰ μᾶς σώσῃ. Διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν προσόδων μᾶς, δύο πράγματα ἄτινα ἡ Μοναρχία ἀπεθάρρυνε, νέον πνεῦμα θὰ ἐμφυσηθῆ εἰς τὸν λαόν μᾶς. Ἐν τῇ δεκαπενθημέρῳ Ἐπιθεώρησι τοῦ Λουδίνου περιέχεται ἐπίσης ἐνδιαφέρον ἄρθρον περὶ τοῦ θέματος τούτου. Ὁ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον “Κάλχας” γράψας αὐτὸ λέγει ὅτι ἡ τύχη τοῦ βασιλέως Κάρλου ἐσφραγίσθη ἀφ' ὅτου ἐν συνεντεύξει τοῦ πρὸς παρισινὸν δημοσιογράφον εἶπεν ὅτι ἐνόει νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν Φράγκο εἰς τὸ πείσμα ὄλων τῶν κομμάτων. Ὁ Φράγκο ἦτο πλήρης ζήλου, ἀλλὰ δὲν εἶχε μεγαλείον. Εἰργάσθη νὰ ἐξοντώσῃ τὴν σαπρίαν, ἀλλὰ δὲν τὴν ἐξόντωσε καὶ μόνον ἐξήγειρε τὸν μέγιστον ὄρον τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τὸν ἐλάχιστον ὄρον τοῦ φόβου. Ἐν συνόλῳ ὁ Κάλχας ἐπαινεῖ τὸ πείραμα τῆς δικτατορίας, θεωρῶν μόνον λυπηρὸν ὅτι ὁ ἐκλεχθεὶς δικτάτωρ δὲν ἦτο ὁ ἀρμόδιος ἄνθρωπος. Ἡ ἀλήθεια ἀπομένει ὅτι ὁ πάσχων εἶχεν ἀνάγκην φαρμάκου καὶ ὅτι ἡ δικτατορία ἦτο πικρὸν μὲν φάρμακον, ἀλλὰ βεβαίως τὸ ἄριστον, ἂν οἱ πορτογάλλοι ἐπέιθοντο νὰ τὸ λάβωσι δόσιν αὐτοῦ ὄχι μικράν, ἀλλὰ μεγάλην. Ἡ Πορτογαλλία εἶχε καὶ ἔχει ἀνάγκην ὄχι ἀλλαγῆς πολιτεύματος ἀλλὰ ἀνομορφωτικοῦ ζήλου καὶ ἐκτελεστικῆς ἰκανότητος. Ἡ χώρα εἶχεν ἀνάγκην ἐνὸς ἀνδρός, ὁ ἰσχυρότατος δὲ χαρακτῆρ ἐν τῷ ἔθνει ἦτο αὐτὸς ὁ Κάρλος. Ἡ ἀληθὴς νόσος ἐξ ἧς πάσχει ἡ Πορτογαλλία εἶνε ἡ ἐξάρθρωσις τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ τῆς πρὸ πολλοῦ ἀρχίσασα καὶ ἐπιταθείσα ἀπὸ δεκαετίας εἰς δεκαετίαν. Ὁ κοινοβουλευτισμὸς τῆς Πορτογαλλίας δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἀνψώσῃ τὸ ἔθνος, ἀλλ' ἀπλῶς ἀναπαριστᾷ τὴν κατατρυχούσαν τὸ ἔθνος σαπρίαν. Δικτάτωρ ἀρμόδιος θὰ ἦτο μόνον ἀνὴρ τις ἔχων στερεὰς δυνάμεις καὶ μαγνητικὴν ἰδιοσυγκρασίαν, ἰκανώτερος καὶ ἴσως ἀπηνέστερος τοῦ Φράγκο, ἀνὴρ ἔχων τὴν ἰκανότητα νὰ προσελκύσῃ τὸν σεβασμὸν τῶν οἰκονομολόγων καὶ τὴν λατρείαν τοῦ στρατοῦ. Ἡ Μεγάλῃ Ἐπιθεώρησις τῶν Παρισίων δημοσιεύει ἄρθρον συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τοῦ βασιλικοῦ θεσμοῦ κατὰ τύπους, ὅπως ἔχει καταρ-

γηθῆ καὶ κατ' οὐσίαν. Ὁ δημοκρατικὸς τύπος εἶνε ὁ μόνος ἀνταποκρινόμενος εἰς τοὺς συγχρόνους πόθους τῶν λαῶν. Οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης σήμερον συγκεντροῦν ὅλα τὰ ὄνειρά των εἰς τὴν ἐθνικὴν, διανοητικὴν, ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν εὐημερίαν, καὶ ταῦτα δὲν εἶνε ἰδεώδη ἀπαιτούμενα μοναρχικὸν τύπον πολιτεύματος. Ὅλαι αἱ εὐρωπαϊκαὶ μοναρχίαι ἠναγκάσθησαν νὰ τροποποιήσωσιν ἑαυτὰς ὅπως ἀνταποκριθῶσι εἰς τὰ νεώτερα ἰδεώδη. Αἱ τάσεις εἶνε δημοκρατικαὶ πανταχοῦ, καὶ ἡ πορτογαλικὴ βασιλεία δὲν δύναται ν' ἀντιστῆ κατ' αὐτῶν. Ἀναποδράστως θὰ ἐξαφανισθῆ ἐνώπιον τῆς προϊούσης λογικῆς τῆς προόδου καὶ τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως. Θὰ ἐκλείψῃ ἐνώπιον τῆς Δημοκρατίας ἐκείνης ἢ διψῶσιν ὅλοι οἱ νοήμονες πορτογάλλοι καὶ ὁ λαὸς ὁ πάσχων ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ παρόντος συστήματος. Ἀλλ' οἱ πορτογάλλοι δημοκρατικοὶ ἔχουν ἔτι ὑψηλοτέρους πόθους. Ποθοῦν νὰ ἐνωθῶσι πρὸς αὐτοὺς καὶ οἱ ἰσπανοὶ δημοκρατικοὶ καὶ οὕτω θεμελιωθῆ Ἰβηρικὴ Συμπολιτεία ὥστε τὰ δύο ἀδελφὰ ἔθνη νὰ ἐπανακτήσωσι τὴν περιωπὴν ἣν εἶχον ἄλλοτε. Τὰ δύο ἔθνη ἠνωμένα ὡς μία Δημοκρατία ἔχουν μεγάλην ἀποστολήν, καὶ τὸ εὐέλπι σημεῖον εἶνε ὅτι ὁ ἰβηρικὸς χαρακτῆρ ἐκτιμᾷ ἐκείνους οἵτινες δεικνύουν ἀφοσίωσιν καὶ αὐτοθυσίαν ὑπὲρ τοῦ ἰδεώδους. Δὲν εἶνε ζήτημα κόμματος, ἀλλὰ βουλήσεως ὀλίγων ἐπιλέκτων οἵτινες ἐννοοῦν τὴν ἐξανθρωπιστικὴν ἀποστολήν των καὶ ἀφοσιοῦνται εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ἀνθρωπότητος. Ἀξίζει μετὰ τὰ εἰρημένα νὰ ρίψωμεν βλέμμα εἰς προσωπογραφίαν τοῦ Φράγκο τὴν ὁποίαν μᾶς δίδει ὁ Νίκος Ἐλεύθερος Τύπος τῆς Βιέννης, γραφείσαν ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν πορτογάλλων ῥιζοσπαστῶν κυρίου Κάγα, ὅστις καὶ συνελήφθη προσφάτως ἐν Λισαβῶνι ὡς συνωμοτῶν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ προσωπογραφία αὕτη σημειωτέον ἐγράφη πρὸ τοῦ φόνου τοῦ βασιλέως, καὶ ἔχει ὡς ἐξῆς:

“Ὁ Φράγκο ἀνῆκεν ἀρχικῶς εἰς τὸ κόμμα τῶν μεταρρυθμιστῶν. Κατόπιν γενόμενος ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν, μετεβλήθη εἰς συντηρητικόν. Ἀλλὰ δὲν ἤρκείτο εἰς τὸ νὰ εἶνε ἀπλοῦς ὑποστηρικτῆς τοῦ καθεστώτος. Ἡ φιλοδοξία του ἦτο ἀκόρεστος. Ἐγκαταλείψας τὸ κόμμα τῶν μεταρρυθμιστῶν, ἔμεινε μόνος. Ὁλόκληρον τὸ κόμμα του εἶνε αὐτός. Εἶνε ὄργανον τοῦ βασιλέως Κάρλου καὶ δικτάτωρ ἄνευ φίλων. Ἡ ψυχολογία του δὲν εἶνε ποσῶς περίπλοκος. Εἶνε ὑπουργὸς ἀγύρτης, πείσμων καὶ ἐπιτήδειος. Ἀλλ' ἐνῶ κατὰ βάθος εἶνε τίγρις, προσλαμβάνει τὸ φιλοπαίγμον τῆς γαλῆς. Εἶνε κατὰ τὸ ἥμισυ πολιτευτῆς κατὰ τὸ ἥμισυ ληστής. Δὲν στερεῖται νοημοσύνης, καὶ κάποιος φανερολογίας ἤτις δίδει εἰς τοὺς λόγους του τὴν δῆψιν μεγάλης φιλονομίας καὶ τιμῆς. Αὕτη ἡ ἰδιότης τῆς ἐπιτετηδευμένης φανερολογίας τῷ ἠνοιξε τὴν ὁδὸν εἰς τὴν ἐξουσίαν. Ἐν τούτοις ὑποκρίνεται καὶ δὲν ἐργάζεται εἰμὴ

ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ του. Τὸ πρόγραμμά του εἶνε ψευδός, ἢ διοίκησις του μεστῆ ἀπάτης καὶ δόλου. Οὔτε ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ οικονομικοῦ πνεύματος ἢ ἐξουσία του. Εἰς τὸ διάστημα τῶν δεκαοκτῶ μηνῶν καθ' οὓς ἄρχει, αἱ δαπάναι ἐφθασαν εἰς ἑκατὸν ἑκατομμύρια. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς κραυγάζει κατὰ τῆς διαφθορᾶς, καὶ ὅμως ἡ Πορτογαλλία οὐδέποτε ἔσχε κυβέρνησιν καὶ διοίκησιν περισσώτερον διεφθαρμένην. Ὁ Φράγκο εἶνε ὁ διαφθείρας καὶ τὸν βασιλέα καὶ τὰς ἠνωτέρας τάξεις διότι ἠσθύνθη ὅτι εἶχεν ἀνάγκην αὐτῶν. Καὶ πρὸς τοῦτο ἠῤῥησε τὴν βασιλικὴν ἐπιχορήγησιν, καὶ προσέτι τοὺς μισθοὺς τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν. Ἐν συνόψει ὁ Φράγκο ἠκολούθησε τὴν τακτικὴν τῶν παλαιῶν κομμάτων ἄτινα οἱ δημοκρατικοὶ ἠγωνίσθησαν νὰ ἐξοντώσωσι. Θέλων νὰ δημιουργήσῃ μέγαν ἀριθμὸν ὁπαδῶν καὶ φίλων, διασπείρει τίτλους ἀξιώματα, θέσεις, παράσημα καὶ ὑποτροφίας. Ἐν ἄλλαις λέξεσι εἶνε τυχοδιώκτης οὐ μόνον μέλημα εἶνε νὰ κρατῇ τὴν ἐξουσίαν. Δὲν διαφέρει κατ' οὐδὲν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς τῶν κομμάτων εἰμὴ καθ' ὅσον ἐφεῦρε τὴν μέθοδον τῆς δικτατορίας ὡς δῆθεν μέσον σωτηρίας."

ΛΥΣΕΙΣ ΤΟΥ Κ' ΑΙΩΝΟΣ.

[Πολλοὶ συνδρομηταὶ ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀναδημοσιεύσωμεν τὴν κάτωθι περικοπὴν ἐκ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ κ. Δρακούλη Ὁ Νέος Αἰὼν καὶ ὁ Νέος Ἄνθρωπος, οὗ ἡ ἐκδοσις ἔχει ἤδη ξαντληθεῖ.]

Φιλεργία, ἡμερότης, πνευματικότης. Εἰς τὰ τρία ταῦτα φαίνεται προωρισμένος ὁ Κ' αἰὼν νὰ ὀδηγήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐπὶ τῇ ἐκπληρώσει τοῦ προορισμοῦ τούτου ἕκαστος ἡμῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εὐθύνεται.

Πῶς θὰ διευθετηθῶσι ταῦτα καὶ τὰ συναφῆ τούτοις ζητήματα δὲν εἶνε δυνατόν νὰ προεἰπῇ τις, ἀλλ' ἀναμφιβόλως ἢ σύμπραξις ἀτόμων καὶ ὁλομελειῶν ἔσται ἡ βάσις τῆς διευθετήσεως, καὶ ὀδηγὸς ἢ ἰσχύς τῶν πραγμάτων. Ἡ ἀνατροφή καὶ ἡ ἐκπαίδευσις τείνουσι νὰ τεθῶσιν ἐπὶ ὑγιεστερῶν βάσεων καθ' ὅσον ὁ σκοπὸς τοῦ βίου ἐννοεῖται εὐκρινέστερον, καὶ εἶνε πρόδηλον ὅτι εὐρισκόμεθα ἐπὶ θύραις τῆς ἀνακαλύψεως ὅτι σκοπὸς τοῦ βίου εἶνε ὁ προβιβασμὸς τῆς ψυχῆς καὶ ὁ πλουτισμὸς τοῦ πνεύματος. Αἱ βάσεις τῆς ἐκπαίδευσως ἀναγκαίως θὰ τροποποιηθῶσι συνωδᾶ πρὸς τοῦτο, καὶ θὰ κατανοηθῇ ἰδίως ἡ μεγάλη σημασία ἣν ἔχουσιν αἱ ἐντυπώσεις ἐπὶ τῶν ἀπαλῶν διανοιῶν τῆς παιδικῆς ἡλικίας ὥστε νὰ καταβάλλεται προσοχὴ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀθύρματα τῶν παιδῶν ὧν ἡ ἐννοια ἀποτελεῖ ἐν τῶν παιδαγωγικωτέρων καὶ διαμορφωτικωτέρων παραγόντων. Ἡκιστα, ὡς παρετηρήθη ἔσχατως ὑπὸ Γάλλων διδακτιλόγων, ὑποπτεύομεν ποίαν εὐθύνην, φερ' εἰπεῖν, ἔχουσιν ἐπὶ ταῖς παρακρούσεσι τοῦ φιλοπολέμου ἐνστίκτου ἀθύρματα οἷα οἱ μολύβδινοι στρατιῶται, τὰ ξίφη, τὰ τουφέκια καὶ

τὰ τοιοῦτον ὑπνωτισμὸν περιέχοντα διηγήματα καὶ παραμύθια. Ἀντὶ τῶν βαρβάρων τούτων ψυχαγωγιῶν τοῦ παιδὸς θὰ καταβάλλεται ἐπιμέλεια ὅπως ὁ χαρακτήρ τῶν ἀθύρματων του καὶ τῶν ἀκουσμάτων ἢ ἀναγνωσμάτων του εἶνε τοιοῦτος ὥστε νὰ ἐνσταλάζεται εἰς τὴν νεαρὰν καρδίαν του ἔρως πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἐρευναν, ἐλευθερία ἤθους, ὀρμέφυτον ἀρρενωπῆς αὐτοδημιουργήσεως καὶ εὐργετικότητος, ἀπόλυτος φιλαλήθεια, αἰσθημα ἀλληλεγγύης, πνεῦμα ἐθελουσίας, ἀγάπη καὶ σέβας πρὸς πᾶσαν τὴν ἔμψυχον φύσιν.

Ἡ δύναμις ἢ δημιουργηθεῖσα διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Τύπου κατὰ τὸν λήξαντα αἰῶνα εἶνε τόσῳ μεγάλη ὥστε οἱ χειρισόμενοι αὐτὸν κατὰ τὸν Κ' θὰ ἔχωσι βαθυτάτην συναίσθησιν τῆς εὐθύνης ἣτις ἀπορρέει ἐκ τοῦ προνομίου τοῦ δημοσίου γράφειν καὶ ἀναμφιβόλως θὰ συμπράξωσιν εἰς τὸ ἔργον τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἀνατροφῆς. Ἐν Ἑλλάδι ὁ Τύπος, παρὰ πᾶσαν τὴν γλισχρότητα τῶν μέσων του ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσῃ μεγάλα καὶ ἐπετέλεσε κατ' οὐσίαν οὐδέν. Ὁ ζῆλός του εἶνε "χλιαρὸς, οὔτε ψυχρὸς οὔτε ζεστὸς" κατὰ τὴν φράσιν τῆς Ἀποκαλύψεως, καὶ φαίνεται ὡσεὶ ἀπεμπολήσας τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ ἀντὶ πινακίου φακῆς, ἢ μᾶλλον πινακίου κυάμων οἷτινες εἶνε τὸ ἔμβλημα τῆς πολιτικῆς ἀπὸ τῆς ὁποίας τόσῳ αὐστηρὰν ἀποχὴν συνιστᾷ ὁ Πυθαγόρας. Ἀρκετὰ ἐβάδισεν ἡ ἑλληνικὴ Δημοσιογραφία ἐν τῇ ὀπισθοπορείᾳ. Εἶνε καιρὸς νὰ ταχύνη τὸ βῆμα τῆς ὀλίγου ἵνα δυνηθῇ νὰ βαδίσῃ μετὰ τῆς πρωτοπορείας. Εἰς νόμον προόδου θ' ἀναχθῇ ἢ ἀρχῇ: Σῶμα καθαρὸν, ψυχὴ ἀγνή, πνεῦμα εὐθές. Τὸ καύχημα τοῦ νέου ἀνθρώπου ἔσται νὰ ὑποτάξῃ τὰ πάθη του ἵνα τὸ βαστάξουν καὶ φέρον αὐτὰ αἷμα ἐκτελῇ ἄσπιλον, ζωοδότειραν καὶ εὐεργέτιδα κυκλοφορίαν, καὶ ἐπομένως τηρήται ἢ προσήκουσα ποιότης καὶ καθαρότης τῆς καρδίας, ἣτις εἶνε τὸ περίβλημα τῆς ψυχῆς, ὅπως τὸ σῶμα εἶνε τὸ οἶκημα αὐτῆς, καὶ ὄρασις τῆς τὸ πνεῦμα. Ἡ εὐθύτης τοῦ πνεύματος ἐδράζεται ἐπὶ τῆς χαλιναγωγίσεως τῶν παθῶν μετατρεπομένων ἀπὸ κυρίων εἰς ὑπηρέτας, καὶ ἐγγυᾶται τὴν διατήρησιν τοῦ ἐνδοτέρου ἡμῶν φωτὸς καὶ τῆς αὐτοσυνειδήσεως ἡμῶν.

Πνευματικὴ αὐτοσυνείδησις μετ' ἀδεσμεύτου, ἐλλόγου καὶ χειραφετημένης ἀντιλήψεως τῶν θείων καὶ μετὰ γνησίας μαθήσεως ἔσται ἡ κλεῖς τῶν λύσεων τοῦ Κ' αἰῶνος.

Τὸ οὐράνιον πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα μῆνυμα τοῦ Χριστοῦ θὰ ἐννοηθῇ ὀρθότερον ὁ χριστιανισμὸς τῶν ἀποστολικῶν χρόνων καθ' οὓς οἱ χριστιανοὶ ἔζων ἐν ἀπλότητι καὶ ἀδελφοσύνη εἶνε βεβαίως πλησιέστερος εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Θεανθρώπου ἢ τὰ μετέπειτα προκύψαντα δόγματα, ἢ ἐσφαλμένη ἀντίληψις τῶν ὁποίων ἐπήνεγκε τόσην περιπλοκὴν. Τοῦτο ἤδη φαίνεται γινόμενον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καταληπτόν. Ὁ χριστιανισμὸς

εἶνε εὐρύτερος οἰασθήποτε ὀρθοδοξίας, διότι περιλαμβάνει τὸ σύμπαν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του, καὶ ἔγκειται ἐν τῇ φύσει του νὰ εἶνε θρησκεία παγκόσμιος. Ἐνῶ αὕτη ἢ ἐκείνη τῶν παντοίων “ὀρθοδοξιών” ὡς ἀποκαλοῦσιν αὐτὰς οἱ ἀποκλειστικοὶ ζηλωταὶ των δὲν ἐκτείνεται ἐπέκεινα μιᾶς ἀπόψεως τοῦ ὅλου. Μὴ ἐγκαταλίπωμεν τὴν ἀποψιν καὶ τὰς ἀναμνήσεις της ἀλλὰ προσοχὴ μὴ ἐπιλαθώμεθα τοῦ ὅλου.

Ἐὰν ὡς ἐνδείκνυται πανταχόθεν, ὁ ἀρξάμενος αἰὼν μέλλῃ ν’ ἀποβῆ αἰὼν λύσεως, ὅπως ὁ λήξας ἀπέβη αἰὼν προβλημάτων, δὲν δύναται ἄλλως νὰ πράξῃ ἢ νὰ βαδίσῃ ἐπὶ τῶν γραμμῶν ἃς ἄνωθι διεξήλθομεν. Πάντα τὰ προβλήματα τοῦ λήξαντος αἰῶνος ἀνάγονται εἰς ἐν θεμελιώδες: Πῶς νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ὑπαρξίς νέας ἀνθρωπότητος οἷαν ἐννοεῖ αὐτὴν ὁ Χριστός. Ἀναποδράστως τὰ ἄνωθι τρία στοιχεῖα εἰσονται ζωτικὰ στοιχεῖα τῆς δοθησομένης λύσεως. Ὁ νέος ἄνθρωπος ἔσται φερέπονος, ἡμέρος, πνευματικός. Πᾶν ὅ,τι κριθῇ συντελοῦν εἰς τὰ τρία ταῦτα θὰ τύχῃ ὑπερτάτης ἐπιμελείας ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. Ὁ πολιτισμὸς θὰ ὑποχωρήσῃ ἐνώπιον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ὁ ἐβραϊκὸς χριστιανισμὸς ἐνώπιον τοῦ ἐλληνικοῦ χριστιανισμοῦ.

ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ.

ΑΙ ΓΕΝΙΚΑΙ ΑΡΧΑΙ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΥΤΟΥ.

Ὑπὸ Η. S. SALT.

Μετάφρασις Π. Ε. ΔΡΑΚΟΥΤΑΝ.

(συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους.)

Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ μεσαιῶνος ἀπὸ τοῦ πέμπτου μέχρι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, μικρὰ ἐγένετο πρῶτος ἀνθρωπισμοῦ. Τὸ πολεμικὸν καὶ τυραννικὸν πνεῦμα τοῦ ἐπικρατοῦντος Χριστιανισμοῦ, μὲ τοὺς θεολογικοὺς δογματισμοὺς του, μὲ τοὺς “ἱεροὺς” πολέμους του, μὲ τοὺς σκληροὺς καταδιωγμοὺς του, μὲ τὴν θρησκευτικὴν μισαλλοδοξίαν του καὶ τὴν τερατώδη μυθοπλασίαν αἰωνίου κολάσεως, ἦτο ἀλγεινὴ διωστραφή τῆς ἀγαθῆς γλυκύτητος τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς πίστεως, εἰς ἑτέρωθεν ὁ τραχὺς καὶ νοσηρὸς ἀσκητισμὸς τοῦ μεσαιωνικοῦ φρονήματος ἀπετέλει μειονεκτοῦσαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀνθρωπικὴν φιλοσοφίαν ἀνδρῶν οἷοι ὁ Σερέκας καὶ ὁ Πλούταρχος. “Φαίνεται ὡσεὶ—λέγει σύγχρονος συγγραφεὺς*—οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ὄντες τὸσφ πολλὴν ἔμφανσιν ἐπὶ μελλούσης τῆς ζωῆς, κατ’ ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὴν παρούσαν ζωὴν, καὶ θέντες τὰ κατώτερα πλάσματα ἔξω τῆς ἀκτίνος τῆς ἐλπίδος, ἔθεντο αὐτὰ ἐν ταύτῳ ἔξω τῆς ἀκτίνος τῆς συμπαθείας, καὶ οὕτω ἔθηκαν τὰς βάσεις τῆς παντελοῦς ταύτης ἀδιαφορίας πρὸς τὰ ζῶα ὡς ἀδελφὰ ἡμῶν πλάσματα.” Ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ἐν οὐδεμιᾷ ἐποχῇ ἐποιήσατο ἐπαρκῆ ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων τῶν ζώων, οὐδὲν ὡς πρὸς τοῦτο δυναμένη ν’ ἀξιώσῃ ἐκτὸς τῶν περὶ ἐρημιτῶν παραδόσεων κατὰ τὴν μεσαιῶνα. Μάλιστα καὶ αὕτη ἢ τῶν ἐρημιτῶν ἐπιρροὴ ἐπὶ τῶν ζώων ἀπερ ἐτιθάσσεον ἐχρησιμοποίηθη πρὸς ὑπόδειξιν θρησκευτικῆς μᾶλλον ἢ ἀνθρωπιστικῆς ἠθικῆς. Ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος τῶν Assisi ἦτο ἐν τούτοις εὐγενῆς ἐξαίρεσις ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην, τῆς βαθείας αὐτοῦ συμπαθείας καὶ συναισθήσεως ἀδελφότητος πρὸς τὰ τετράποδα καὶ τὰ πτηνὰ ἀποτελούσης ἰσχυρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐπικρατοῦντα ἐκείνων

τόνον τῆς σκληρότητος καὶ τῆς ἀδιαφορίας ὅστις ἐκίνησε τοὺς βουδδιστὰς νὰ ὀμιλῶσι περὶ χριστιανωσύνης ὡς “κολάσεως τῶν ζώων.” Τὸ κάλλιστον ὅπερ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ τῶν “ζοφερῶν αἰῶνων” ἐκείνων, προκειμένου περὶ ἀνθρωπισμοῦ, εἶνε τοῦτο ὅτι τὰ μοναστήρια, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι ναοὶ τῶν ἐθνικῶν, παρέιχον καταφυγὴν εἰς τοὺς ἀποκλήρους· ὅτι ἡ καθιδρυσίς νοσοκομείων καὶ φιλανθρωπικῶν οἰκῶν συνεχίσθη περαιτέρω καὶ ὅτι τῇ παύσει τῶν ξιφομαχικῶν ἀγώνων ἐπηκολούθησε κατὰ τὴν ἑβδομον αἰῶνα, ἡ ἀπαγόρευσις τῆς σφαγῆς ζώων ἐν τῇ παλαιστῆρα—τῶν ἰσπανικῶν ταυρομαχιῶν ὅμως ἐπιξήσασθαι μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων δίκην εἰδεχθῶς λειψάνου τῆς μεσαιωνικῆς βαρβαρότητος.

Ὅταν ἡ αὐλαία ἄρθῃ, μετὰ τὸ χλιετὲς τοῦτο διάλειμμα τοῦ δράματος τῆς ἠθικῆς προῦδου, βλέπομεν κατὰ πρῶτον “ἀναγέννησιν” ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστήμαι μᾶλλον ἢ ἐν τῷ ἀνθρωπιστικῷ αἰσθηματι. Μᾶλλον εἰς τὸν ἐκ παιδείσεως ἢ εἰς τὸν ἐξ αἰσθήματος ἀνθρωπιστὴν ἀνήκει ἡ Renaissance. Ὁ αἰὼν ἐκεῖνος ἦτο σκαῖος καὶ ὀμός, μεστὸς πολέμων καὶ ἐρημώσεων, βασανιστηρίων καὶ διωγμῶν, ἀπανθρωπίας πρὸς τε τὸν ἀνθρώπου καὶ τὰ ζῶα, καταθλιπτικῆς δασονομίας, καὶ ἀγρίων διασκεδάσεων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν, προσέτι, ταύτην τὸ σύστημα τῆς δουλείας τῶν μαύρων ἤρξατο νὰ λαμβάνῃ ὑπόστασιν, ἐνῶ ἐτέρωθεν ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ Δεκάτ ὅτι τὰ ζῶα εἰσιν ἴμοιρα συνειδήσεως, εὐρέθη νέα δικαιολογία τῆς ἀσυνειδήτου κατ’ αὐτῶν βιαιότητος. Οὐχ ἦταν ὅμως—ἐπειδὴ ὑπάρχει πράγματι ζωτικὴ συνάφεια μεταξύ τῆς λόγῳ παιδείσεως ἡμερότητος καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ—πολλὰ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ φιλολογίᾳ τῆς Renaissance ἴχνη ἀναζωπυρούσης συνηγορίας τῆς ἀρχῆς τῆς συμπαθείας. Ὁ Μόαρ καὶ ὁ Ἐρασμος καταδικάζουσι τὴν μωρίαν καὶ ὀμότητα τοῦ κυνηγίου. Ἀνθρωπιστικὰ αἰσθήματα ἀπιντῶσι πολλὰ ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Σαίξπηρ καὶ τοῦ Βάκωνος. Αἱ μελέται τοῦ Μονταῖν ἰδίως, ἀποπνεύουσι μονοῦν τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος. Διότι οὐχὶ πρὸ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος δυνάμεθα νὰ ἀνακαλύψωμεν βεβουλεμένην καὶ συνηματικὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνθρωπικῆς ἠθικῆς. Ὁ δέκατος ὀγδὸος αἰὼν ἦτο ὁ αἰὼν τῆς “ἐδαισθησίας” τῶν ἀξιώσεων αἰθρώπου ἐπὶ ἀνθρώπου· αὐξήσας οἴκτου ὑπὲρ τῶν θυμάτων τοῦ πολέμου, τοῦ λοιμοῦ, τοῦ λιμοῦ, τῆς καταθλίψεως· ἦτο αἰὼν ἀνθρωπικότερου καὶ ἡμερωτέρου τόπου ἐν παντὶ κλάδῳ τοῦ βίου. Ὁ τόπος οὗτος προεξάρχει ἐν τοῖς ἔργοις μακρᾶς σειρᾶς ποιητῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης· οἷον τοῦ Θάμψων, τοῦ Γκέη, τοῦ Πάπ, τοῦ Γκόλδσμυθ τοῦ Ξένστον, τοῦ Μπλαϊκή, τοῦ Βόρνς, τοῦ Κώπερ. Οὐδ’ ἰστέρον οἱ φιλόσοφοι, ὁ Βολταῖρος ἰδίᾳ, ὡς ὁ κύριος ἐρμηνευτὴς τοῦ νέου εὐαγγελίου, διαδηλῶν ὅτι “ἀνευ ἡμερότητος, (ἀρετῆς περιλαμβανούσης πάσας τὰς ἀρετὰς,) τὸ ὄνομα τοῦ φιλοσόφου ἦκιστα ἀρμόζει τι” *

Ὁ κατὰ τὸ τελευταῖον ἡμισυ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἀρξάμενος σάλος πρὸς κατάργησιν τῆς δουλεμπορείας, καὶ ἐπιτυχῶν τοῦ σκοποῦ του κατὰ τὸ 1807, ἦτο ἐν τῶν πολλῶν παρομοίων φιλανθρωπικῶν κινήματων ἅτινα ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων μέχρι σήμερον συνετέλεσαν λίαν εἰς ἐξανθρωπισμὸν τοῦ νεωτέρου βίου καὶ εἰς μετριασμὸν τῆς τραχύτητος διαφόρων κοινωνικῶν θεσμῶν ἔνθα ἡ ὀμότης τὸ πρόσθεν ὑπῆρχεν ἀκώλυτος καὶ σχεδὸν ἀπαρατήρητος. Ἄφ’ ἧς ὁ Βεκκαρίας ἐδημοσίευσεν τὸ ἔργον του Περὶ ἐγκλημάτων καὶ ποινῶν τῷ 1764 καὶ ὁ Κάουαρδ, ἔτη τινα ὕστερον, ἀνέλαβεν τὴν ἀναμόρφωσιν τῶν φυλακῶν, τὴν προσοχὴν τοῦ κοινῶν προσείλκυσε αἱ ἀπανθρωπίαί τοῦ ποινικοῦ Κώδικος καὶ αἱ συχναὶ αὐτοῦ θανατικαὶ καταδίκες ἢ ὑπερορίαι ἔνεκα σχετικῶς ἀσημάντων ἐγκλημάτων. Ἡρ-

* Φράσις μνημονευομένη ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Howard Williams. *Ethics of Diet* συγγράμματι εἰς ὃ ὀφείλω πολλὰ τῶν ἀνωθι ἀναφερομένων γεγονότων.

* Τζαίημσον, “Βίβλος σκέψεων, ἀναμνήσεων καὶ φαντασιῶν” (1854).

ξυτο δὲ ἀνεγνωρίζομενον ὅτι σκοπὸς τοῦ νομοθέτου ἔδει νὰ εἶνε οὐχὶ ἡ ἀπώλεια, ἀλλὰ ἡ διάσωσης τοῦ ἐγκληματίου. Ἐπίσης ἡ παραφροσύνη, ἥτις πρὸ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἐθεωρεῖτο ὡς εἶδος δαιμονισμοῦ ἢ κακεντρεχείας τοῦ παράφρονος, τὸ πρῶτον ἤδη ἐξήγγειρε τὸν οἶκτον τῆς κοινωνίας, καὶ οἱ τρελλοὶ ἀντὶ τὴν καίωσιν ὡς μάγοι ἢ νὰ ἀλυσοδεθῶνται καὶ βασανίζονται ὡς ἄγρια θηρία ἔτυχον περιθάλψεως ὡς πάσχοντες ἀδελφοί. Οἱ περὶ ἐργαστασίων νόμοι ἐτέρωθεν ἀποτελοῦσι ἄλλο καὶ προσφατώτερον παράδειγμα τῆς ἐπενεργείας τοῦ αὐτοῦ ἀνθρωπικοῦ πνεύματος, ἐνῶ οἱ περὶ πτωχῶν νόμοι (εἰ καὶ ἡ ἐνεστῶσα ἐφαρμογὴ αὐτῶν ἀποβαίνει μᾶλλον εἰς τὸ συμφέρον τῶν πλουσίων καὶ ἀποτελεῖ ἐξαιρέσει τοῦ ἐν γένει ἀνθρωπισμοῦ τοῦ αἰῶνος) ἦσαν τοῦλάχιστον ἐν τῇ γενέσει τῶν ἀνθρωπικῶν. Οὐδὲ περιωρίσθησαν τὰ εὐεργετήματα τοῦ μεγάλου τούτου ἀνθρωπιστικοῦ κινήματος τῶν τελευταίων ἑκατὸν πενήκοντα ἐτῶν, εἰς μόνον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ὁ Μπένθμ εἰς τῶν ἐνθερμότερων συνηγῶρων τῶν δικαιωμάτων τῶν ζώων, εὐθαρμῶς ἰσχυρίσθη ὅτι τὸ ζήτημα εἶνε “ἔχι ἂν τὰ ζῶα συλλογίζονται, οὔτε ἂν ὀμιλῶσιν, ἀλλὰ ἂν αἰσθάνονται πόνον.” Τῷ δὲ 1822 ἡ ἀγγλικὴ Βουλὴ ψηφίσασα τὸν “Μαρτίνειον Νόμον” ἐνεκαίνισε νέον καὶ σπουδαῖον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπισμοῦ παραδεξαμένη τὴν ἀρχὴν ὅτι αἱ μὴ ἀνθρώπιναι φυλὰὶ δικαιοῦνται εἰς νομοθετικὴν προστασίαν καὶ δημιουργήσασα αὐτῷ προηγούμενον τυχὸν ἔκτοτε ἐμφάσεως διὰ σειρᾶς πραιομοιῶν νομοθετημάτων. Τὸ ἀπαριθμῆσαι τοὺς ἀνθρωπιστικοὺς συγγραφεῖς ἐποχῆς καθ’ ἣν πάντες κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἔχουσι φλέβα ἀνθρωπιστικοῦ αἰσθήματος, εἶνε οὔτε ἐπάναγκες οὔτε δυνατὸν μνημονεύειν ὁμοῦ ὅτι ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Σοπερχάουερ ὁ ἀνθρωπισμὸς ἐξίκετο εἰς τὴν πληρεστάτην καὶ φιλοσοφικωτάτην ἀνάπτυξιν αὐτοῦ. Ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ Βάσις Ἠθικῆς λαμβάνει ὡς ἠθικὴν βάσιν “ἀπειρον συμπάθειαν ἐνοῦσαν ἡμᾶς πρὸς ὅλα τὰ ἔμψυχα.” “Ἐν τούτῳ—προσθέτει—ἔχομεν τὴν στερεωτικὴν τὴν ἀσφαλεστάτην ἐγγύησιν περὶ ἠθικῆς.” Ἐπὶ τοῦ αἰσθήματος τούτου τῆς Συμπαθείας ὡς ὑποβάθρου ἐρείδει τὰς δύο κυρίας ἀρετὰς τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Ἀγάπης—τῆς μὲν οὖσης ἀρνητικοῦ στοιχείου τῆς δὲ θετικῆς—τῆς μὲν ἀποτρεπούσης ἡμᾶς τοῦ βλάψαι ἢ ἀδικῆσαι, τῆς δὲ προτρεπούσης ἡμᾶς εἰς τὸ βοηθῆσαι περιθάλψαι καὶ ἀνακουφίσαι. Ἐὰν ὁ Σοπερχάουερ ὀρθῶς κρίνων ὀρίξῃ τὴν ἀκριβῆ θέσιν τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Ἀγάπης ἐν σχέσει πρὸς τὴν Συμπάθειαν, εἶνε συζητήσιμον ἀλλὰ βέβαιον φαίνεται ὅτι ἡ συναίσθησις τῆς συμπαθείας καὶ ἡ συναίσθησις τῆς δικαιοσύνης εἰσὶν ἐν μέτρῳ τινὶ συγγενεῖς· ὁ οἶκτος ὃν ὁ ἀνθρωπιστὴς αἰσθάνεται ἐνώπιον τοῦ ἄλλου προκαλεῖται συνήθως ὑπὸ—ἢ σχετίζεται μετὰ—τῆς πεποιθήσεως ὅτι τὸ ἄλλος τούτο εἶνε ἄδικον. Ἐν ἄλλαις λέξεσι ἀποτελεῖ διαμαρτυρίαν κατὰ τῆς ἀδικίας τῆς εἰμαρμένης ἢ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἀνθρωπιστικὸν κίνημα τιοουτοτρόπως βασιίζεται ἐπὶ φυσικῆς συμπαθείας, τούτου δ’ ἔχοντος οὕτω, ἐπιστηρίζεται, δὲν παραγκωνίζεται ὑπὸ τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως τεινούσης νὰ πυλινρθώσῃ, ἐπὶ ἐπιστημονικῆς βάσεως, τὴν ἀρχαίαν πυθαγόρειον σύλληψιν τῆς ἐνότητος τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν συναίσθησιν τῆς καθολικῆς φιλειταιρίας καὶ ἀδελφότητος. “Ἡ θεωρία τῆς μετεμψυχώσεως,” λέγει ὁ Στράουε ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Παλαιὰ καὶ νέα Πίστις, συναδελφώνει ἀνθρώπους καὶ ζῶα ἐνταῦθα [ἐν τῇ Ἀνατολῇ] καὶ ἐνόει τὴν ὅλην φύσιν δι’ ἱεροῦ καὶ μυστηριώδους δεσμοῦ. Ἀξιοσημείωτον ὅτι τανῦν βαθυτέρα τις συμπάθεια πρὸς τὸν κόσμον τῶν ζώων ἀνέθορεν ἐν μίῳ τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων ἔθνων, ἐκδηλουμένη τῆδε κακεῖσε ἐν ταῖς ὑφισταμέναις Ἐταιρείαις πρὸς προστασίαν τῶν ζώων κατὰ τῆς σκληρότητος. Κατάδηλον ἐντεῦθεν ὅτι ἡ ἐγκατάλειψις τῆς πνευματικῆς μονώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς φύσεως, αὐσα ἀφ’ ἐνὸς προῖον τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἀποκαλύπτεται ταύτοχρόνως διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ δημοσίου φρονήματος.”

B’.

Τοιαύτης γενομένης τῆς πορείας τῆς ἀνθρωπιστικῆς προόδου ἐν τῷ παρελθόντι, ἐρευνησωμεν ἤδη τίς ἡ ἐνεστῶσα θέσις τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, τίς ὁ σκοπὸς του, τίς ὁ ὀρίξων του. Στηρίζεται, ἂν ὀρθῶς ἐνοῶ αὐτόν, ἐπὶ τοῦ ἐνστικτοῦ τῆς συμπαθείας, ἐνστικτοῦ ὅπερ ἂν μὴ πρωτότυπον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φύσει, εἶνε τόσῳ ἀρχαῖον ἀπόκτημα, ὥστε κατ’ οὐσίαν εἶνε πρωτότυπον—ἐνῶ ἐτέρωθεν στενῶς συνδεόμενον πρὸς τὴν συμπάθειαν ταύτην εἶνε τὸ συγγενὲς αἰσθημα τῆς δικαιοσύνης. Σκοπὸς τοῦ ἀνθρωπισμοῦ εἶνε νὰ παρακωλύσῃ τὴν διάπραξιν σκληροτήτων καὶ ἀδικιῶν—νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ δεινὰ, ὅσον εἶνε δυνατόν, παντὸς ἐμψύχου πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τοῦ σκοποῦ τούτου πειράται κατ’ ἀνάγκην νὰ ἐκπαιδεύσῃ καὶ ὀργανίσῃ τὸ ἔμφυτον ζῆλοτικόν τοῦτο καθιστῶν αὐτὸ ὀριστικὴν καὶ λογικὴν ἀρχήν. Εἶπον ἐφ’ ὅσον δυνατόν, διότι δὲν ἀρνοῦμαι, ἐννοεῖται, ὅτι ἡ συμπάθεια λαμβάνουσα ἐμπρακτον μορφήν ἀπαντᾷ κατ’ ἀνάγκην, προσκαίρως τοῦλάχιστον, ἐμπόδια καὶ περιορισμούς. Δὲν δυνάμεθα πάντοτε νὰ θέσωμεν ἐν ἐφαρμογῇ τὰς φιλευσπλαίγχνους ὀρμὰς ἡμῶν, ἐπειδὴ ἐν τισι περιστάσεσι δυνατόν νὰ κατασταλώσῃ ἢ ματαιωθῶσιν ὑπὸ τινὸς ἄλλου καὶ ἔτι ἰσχυροτέρου ἐλατηρίου τῆς αὐτοσυντηρήσεως, ἢ ὑπὸ ἀντιπάλου καὶ ἀντεπικρατούσης ὀρμῆς αὐτῆς ταύτης τῆς συμπαθείας. Ἄλλ’ ὁ περιορισμὸς οὗτος ἔχι μόνον δὲν αἶρει τὸ καθήκον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ἀλλὰ ἐξ ἐναντίας φαίνεται τονίζων τὴν ἀιάνγκην καὶ σπουδαιότητα αὐτοῦ ἐν πίσσεσι ταῖς περιστάσεσι καθ’ ἃς δὲν ὑπάρχει ἐμπόδιον ὀμολογουμένως ἀνυπέβλητον.

Οὐδεμία δύναται νὰ ὑφίσταται ἀμφιβολία περὶ τοῦ μεγέθους τῶν παρόντων δεινῶν τῶν ἀξιοῦντων τὴν προσοχὴν τοῦ ἀνθρωπιστοῦ. Ἀληθῶς κλίνει τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι καθ’ ὅσον ἡ ἀρετὴ τῆς συμπαθείας καθίσταται εὐσυνειδητοτέρα, ἔλλογωτέρα καὶ ἐμφαντικωτέρα, οὕτω καὶ ἡ ἀντίστοιχος κακία τῆς σκληρότητος, ἢ ἀδιαφορίας καθίσταται κακεντρεχεσττέρα καὶ μᾶλλον ἀδιόρθωτος, ὑποχωροῦσα ἐρρωμένως ἐφ’ ὅσον ἀπελευνεται, σπιθαμῇ τῇ σπιθαμῇ ἀπὸ ἐπιχειρήματος εἰς ἐπιχείρημα, καὶ αἰετοτε ἔτοιμος νὰ ὀχυρωθῇ ἐκ νέου ἐν ἀπολειπομένη τινὶ ἀκροπύλει διανοητικῆς σοφιστείας. Ὁ δαίμων τῆς ἀθλιότητος, ὡς ὁ Πρωτεὺς τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, προσλαμβάνει νέας μορφὰς ἐφ’ ὅσον ἀγωνιζόμεθα νὰ θέσωμεν αὐτὸν διὰ τῶν δεσμῶν τοῦ λόγου καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ἡ πληγὴ αἰῶνος τινὸς εἶνε ἡ βιαιότης—ἐξόρκισαν αὐτὴν καὶ ἀναφύεται ὑπὸ τὴν μορφήν πλουτοκρατικῆς ἱπεροχῆς. Ἡ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ τόσον ἐπιμελῶς νῦν διαφρουμένη κατὰ τῆς συλλήσεως καὶ τῆς σφαγῆς, βραδέως καὶ διηνεκῶς ὑποκαθίσταται ὑπὸ τῆς ἐπιβουλῆς καὶ φθοροποιῶ ἐπιδράσεως τῆς ἀνεχείας, ἥτις δεκαπλασίως ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην κοινωνικὴν πληγὴν ἀποβαίνει αἰτία ἀνθρωπίνης ἀθλιότητος.

Φρίττομεν ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ἀπροκαλύπτου αἱματοχυσίας, ἀλλ’ ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἡ ἀνέχεια συντελεῖ τὸ ὀλέθριον ἔργον τῆς ἐν ταῖς μεγαλονπόλεσι, μᾶλλον ἡρέμα ἴσως, ἀλλὰ μετ’ ἀποτελέσματος οὐδὲν ἥττον φονικοῦ. Οὕτω καὶ ὡς πρὸς τὰ δεινὰ τῶν ζώων. Ἀφήσαμεν πολὺ ὀπίσω ἡμῶν τὰς ὀμότητας τῶν ἀρχαίων θρησκευτικῶν θυσιῶν, τὸ ῥωμαϊκὸν ἀμφιθέατρον, καὶ τὰ λατρικὰ φίλτρα, ἀλλ’ ἀνεχόμεθα καὶ δὴ ἐπιδοκιμάζομεν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σφαγέως, τοῦ κυνηγοῦ καὶ τοῦ ζωοτόμου. Ἡ λύσσα τοῦ κυνηγεῖν καὶ φονεύειν εἶνε εἰς τῶν δημοτικωτέρων συρμῶν τῶν νεωτέρων χρόνων.

Τὸ θλιβερώτερον πάντων εἶνε ὅτι ἡ ὑπεροχὴ ὀλιγαριθμοῦ τάξεως ἀνθρώπων βασιίζεται ἐπὶ τῆς ἐξαχρειώσεως πολυαριθμοῦ τάξεως ἀνθρώπων, καὶ ὅτι ἡ σημερινὴ κοινωνία ἐν τῇ φρενητιώδει αὐτῆς ἐπιδιώξει πλοῦτος, ὀλουχερῶς ἐλησμόνησε τὸ ἀρχαῖον ῥωμαϊκὸν λόγιον “Τὸ κέρδος τοῦ ἐνὸς εἶνε ὀλεθρὸς τοῦ ἄλλου”*

Εἶνε ἀπροκαλύπτος ἀλήθεια ὅτι οἱ γενικῶς εἰπεῖν ἡμέτεροι

* *Lucrum sine damno, alterius fieri non potest.*

εὐποροὶ συμπολίται, χωρὶς ἀτομικῶς νὰ πταίωσιν ἢ νὰ εἶνε εἰδικῶς σκληροκάρδιοι, ἀλλὰ ἕνεκα τῆς παχυλῆς ἀδιαφορίας τῆς κοινωνίας ἧς εἰσὶ προῖον καὶ μέλος, τρέφονται, ἐνδύονται, στεγάζονται καὶ διασκεδάσουσι κατὰ μέγα μέρος χάρις εἰς μακρὰν σειρὰν δεινοπαθημάτων ἀνθρώπων καὶ ζώων. Περὶ αὐτῶν δύναται τις νὰ εἴπῃ κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Kents :

Γ' αὐτοὺς κατέβηκε γυμνὸς
Στοῦ Καρχαρία τὸ στόμα
Κρατῶντας τὴν ἀναπνοήν
Ὁ δῦτης στὰς Ἰνδίας
Καὶ Ἰβγαλ' αἰμ' ἀπὸ τ' αὐτιά.
Γ' αὐτοὺς στὸν κρῦο πάγο
Ἦ φάκια ἐτοιμοθάνατη
Σπαρακτικὰ φωνάζει
Κ' εἶνε γιμάτη βέλη.
Γ' αὐτοὺς χιλιάδες ἄνθρωποι
Ψηθῆκανε στὰ βάσανα
Τὰ Ἰσφερά κι' ἀπέραντα.
Καλὰ καλὰ μὴ ξέροντας
Ἄλλοι, κινήσανε τροχὸ
Κ' ἰβάλανε σ' ἐνέργεια
Τὰ τροχισμένα δόντια
Ὅπου σὲ κάθε γύρο των
Δαγκάνουσι καὶ γδέρνουν.

Κατὰ τούτων καὶ ἄλλων μορφῶν ὑφ' ἃς ἄνθρωποι καὶ ζῶα δεινοπαθεῖσιν, ὁ ἀνθρωπιστὴς διαμαρτύρεται, ποιούμενος ἔκκλησιν εἰς τὸ κοινὸν ἐκεῖνο ἔνστικτον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπερ παραδέχεται, καὶ βασιμῶς παραδέχεται, ὡς ἔμφυτον, καίπερ ἀτελῶς ἀνεπτυγμένον ἐν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κερδίᾳ. Καὶ ἐὰν ἡ ἔκκλησις πλειστάκις γίνεται εἰς μάτην, ἢ αἰτία τῆς τοιαύτης ἀποτυχίας δεῖν νὰ ζητηθῇ ἐν τῇ ἑλλείψει σαφοῦς καὶ ἀλαθῆτου τινὸς κριτηρίου ἡμερότητος ὑπερ νὰ ἀποτελέσῃ βάσιν ἀμοιβαίας συνεννόησεως, ἀφοῦ ἐν κοινωνίᾳ τούτῳ πολυπλόκῳ ἀπαιτεῖται πλέον τι ἢ ἔκκλησις εἰς τὸ ἀρχικὸν ἔνστικτον τῆς συμπαθείας. Διότι ἐνταῦθα ἀκριβῶς μεγίστη βλάβη προσγίγνεται ἐκ τῆς κοινότητος συμβαινούσης συγχύσεως μεταξὺ αἰσθήματος καὶ αἰσθηματικότητος. Μέγα μέρος τῆς παρ' ἡμῖν καλουμένης "φιλανθρωπίας" καὶ "ἐνεργείας" εἶνε καθαρῶς αἰσθηματικὴ, κατορθοῦσα μόνον νὰ ἐκτρέψῃ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν ἀπὸ ἔργων ἐν οἷς ἀληθῆς τις ἀνθρωπιστικὸς σκοπὸς ὑπόκειται. Μόνον καθιέρουμένης εὐρείας τινὸς καὶ ἐλλόγου ἀρχῆς, δύναται ἡ δράσις ἢ ἀπορροφωμένη ὑπὸ τῆς μονομεροῦς καὶ ἀμβλύωπος φιλανθρωπίας ταύτης, νὰ περισωθῇ καὶ χρησιμοποιηθῇ εἰς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Τὸ αὐτὸ δὲ φάρμακον εἶνε ἀπαραίτητον ὡς ὑπερνεκίησωμεν τὴν σκληρότητα, ἢ (καλέσωμεν μᾶλλον αὐτὴν) ἀδιαφορίαν, μεθ' ἧς αἱ εὐποροὶ τάξεις πλειστάκις ἀπορρίπτουσι τὰς γινόμενας εἰς αὐτὰς ἔκκλησεις ὑπερ τῶν θυμάτων τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας. Διότι μὴ λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς ἐκδικητικότητος ἧς δύναται νὰ γεννηθῇ ἐκ τῆς ὀργῆς ἢ τῆς κακοβουλίας, ἢ σκληρότης, ἐν ἐννεῖ περιπτώσεσιν ἐκ τῶν δέκα, ὀφείλεται εἰς ἑλλείψιν εὐαισθησίας καὶ συμπαθείας — μετ' ἄλλας λέξεις — φαντασίας. Ὁ σκληρὸς εἶνε σκληρὸς διότι δὲν δύναται νὰ θέσῃ ἑαυτὸν ἐν τῇ θέσει τῶν πασχόντων, δὲν δύναται νὰ αισθανθῇ μετ' αὐτῶν καὶ νὰ φαντασθῇ τὰς δυστυχίας ὧν αὐτὸς εἶνε ἀπηλλαγμένος. Τὸ κατὰ τῆς σκληρότητος φάρμακον ἦρα συνίσταται εἰς τὸ νὰ πείσωμεν τοὺς ἀνθρώπους νὰ καλλιεργήσωσι συμπαθῆ φαντασίαν. Ἀλλὰ τὴν δυσκολίαν τοῦ κατορθῶσαι τοῦτο κολοσιαιῶς ἐπαυξάνει τὸ γεγονόςε ὅτι τὸ καθῆκον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ οἷον τανῦν διδάσκειται καὶ ἐννοεῖται εἶνε τούτῳ ἀόριστον, μονομερὲς καὶ διαλείπον.

(ἔπεται τὸ τέλος.)

Η ΝΙΤΡΟΒΑΚΤΗΡΙΝΗ.

Εἰς τὴν ΕΡΕΥΝΑΝ τοῦ Φεβρουαρίου εἶπον ὀλίγας λέξεις περὶ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ καθηγητοῦ Bottomley χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐν στρέμμα παντάπασιν ἀγόνου ἐδάφους δύναται σπειρόμενον διὰ τῆς γεωργικῆς μεθόδου ἢν ὑποδεικνύει ν' ἀποδίδῃ ἑκατὸν φράγκα ἐπὶ δαπάνης πέντε φράγκων, δηλαδή κέρδος εἰκοσαπλάσιον τῆς δαπάνης. Ὁ καθηγητὴς ὀνομάζει Νιτροβακτηρίνην τὴν διάλυσιν ἢν ἀνεκάλυψε, καὶ τὰ πειράματα ἅτινα ἐγένοντο ἀποδεικνύουν τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ ὅτι ἡ χρῆσις τῆς νιτροβακτηρίνης μεταβιβάζει ἐκ τοῦ ἀέρος εἰς τὸ ἄγονον ἔδαφος ὅσον ἄζωτον ἀναγκαιοῖ πρὸς γονιμοποίησιν. Τὸ πρᾶγμα εἶνε ἀπλοῦν ὅσω καὶ θαυμάσιον. Ἐχεις ἐν στρέμμα γῆς τὸ ὁποῖον εἶνε ἄγονον ἀγοράζεις πέντε φράγκων νιτροβακτηρίνην καὶ ἀκολουθῶν τὰς ὁδηγίας πρὸς χρῆσιν αὐτῆς ἐξασφαλίζεις προϊόντα ἀξίας ἑκατὸν φράγκων ἐντὸς διετίας. Ἡ ἐπαγγελία αὕτη ὑπενθυμίζει τὴν ἀφήγησιν ἐκείνην καθ' ἣν φιλοσοφὸς τις, γνώστης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ κάτοχος πολλῶν λιρῶν στερλιῶν, ἐξῆλθεν εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου κρατῶν δίσκον πλήρη χρυσῶν λιρῶν καὶ προσφέρων εἰς πάντας νὰ ἀγοράσωσι πρὸς δέκα λεπτὰ ἐκάστην λίραν. Εἶχε στοιχηματίσει ὅτι ὀλίγοι θὰ τὸν ἐπίστευον καὶ ὅτι μόνον ὀλίγων λιρῶν θὰ ἦτο ἡ ζημία του. Ἡ ἀφήγησις βεβαιοῖ ὅτι ἐκέρδησε τὸ στοιχίημα ὅπερ, ἐννοεῖται, τὸν ἱκανοποίησε διότι ὑπερέβαινε κατὰ πολὺ τὴν ζημίαν του. Εἶχε καταβάλει μεγάλην προσπάθειαν πρὸς πώλησιν τῶν λιρῶν του ἃς μάτην ἐκτύπη ἐπὶ μαρμάρου ἵνα ἀντηχῶσι ὅπως καὶ ἀντήχουν ὡς χρυσός. Οἱ ἄνθρωποι τὸν ἐνόμιζον ἀπλοῦν ταχυδακτυλουργόν. Εἰς παρομοίαν δυσκολίαν αἰσθάνεται τις ὅτι εὐρίσκεται ἀκούων τὴν ἐπαγγελίαν τῆς νιτροβακτηρίνης. Ἐν τούτοις τὰ πειράματα μέχρι τούδε εἶνε ὅλα μαρτυρίαι τραναὶ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων τοῦ κ. Bottomley. Ἄλλως τε ἰδοὺ ἡ Ῥόδος ἰδοὺ καὶ τὸ πῆδημα. Ἄγονον ἀπαιτεῖται νὰ εἶνε τὸ ἔδαφος. Τοιοῦτον ἔδαφος εὐκόλως εὐρίσκεται. Ἀπαιτεῖται ἐπίσης ὁ σπὸρος νὰ εἶνε καλός, ὁ καιρὸς εὐνοϊκός, καὶ ἡ ἐπιμέλεια τοῦ γεωργοῦ ἐνδελεχής. Τὸ ἄζωτον εἶνε ἀπαραίτητον πρὸς καλλιέργειαν, ἀφοῦ δὲ ἐξηντλήθη τὸ ἀναγκαιοῦν ἄζωτον, ὁ ἄνθρωπος προσέφυγεν εἰς παντοῖα λιπάσματα ἀντὶ κολοσιαιᾶς δαπάνης ἵνα ἐπαναφέρῃ τὸ ἄζωτον. Ἦδη ἡ ἀδάπανος νιτροβακτηρίνη ὑπόσχεται τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ἄζωτου ἀπὸ τὴν ἀτμοσφαῖραν ἔνθα εἶνε ἀνεξάντλητον, ὑπόσχεται δηλαδή τὴν λύσιν προβλήματος ἀπασχολήσαντος τοὺς ἐπιστήμονας ἀπὸ γενεῶν. Τὸ σπουδαῖον εἶνε νὰ ἀναπτύξῃ βακτήρια ἐντὸς τοῦ ἐδάφους καὶ ἰδοὺ ἡ προσέλκυσις ἄζωτου ἀπὸ τὸν ἀέρα εἰς τὸ ἔδαφος. Ὅσω δὲ περισσότερα τὰ βακτήρια τούτῳ περισσότερον τὸ ἐλκυόμενον ἄζωτον. Εἶνε πρόδηλον ἐντεῦθεν ὁποῖαν σπουδαιότητα θὰ εἶχεν ἡ διανομὴ νιτρο-

βακτηρίνης εἰς ὄλους τοὺς γεωργούς. Αἱ κυβερνήσεις δὲ φαίνονται διατιθειμέναι νὰ πράξωσι τοῦτο. Ἐπομένως ὁ Bottomley ἀνέλαβε μόνος του τὴν διανομὴν ταύτην πωλῶν τὴν διάλυσιν του πρὸς πέντε σελήνια τὸ σακκίδιον (ἐν σακκίδιον νιτροβακτηρίνης παράγει περὶ τὰς τρεῖς ὀκάδας ρευστοῦ). Ἐκαστον σακκίδιον σύγκεται ἀπὸ τρεῖς φακέλλους περιέχοντας τὰ ἀναγκαῖα συνθετικά πρὸς παραγωγὴν τῶν τριῶν ὀκάδων ρευστοῦ. Τριῶν ὀκάδων διάλυσις ἀρκεῖ νὰ ἐμβολιάσῃ σπόρον δέκα στρεμμάτων, ὥστε ἡ καθαρὰ δαπάνη τοῦ ἐνοφθαλμισμοῦ τοῦ σπόρου εἶνε ἡμισυ φράγκου τὸ στρέμμα. Ἴδωμεν ἤδη εἰδικώτερον διατί ἡ νιτροβακτηρίνη εἶνε τόσο χρήσιμος. Διὰ τὴν ὑγιᾶ ἀναπτυξίαν παντὸς φυτοῦ δεκα εἶνε τὰ οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς ἀναγκαίας τροφῆς του. Τὰ ἐπτά ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐρίσκονται εἰς τὸ ἔδαφος εἰς ἀφθονίαν μείζονα ἢ ὅση ἀναγκαῖοι. Τὰ ἄλλα τρία—ἄζωτον, φώσφορον καὶ ποτάσιον—εὐρίσκονται εἰς σμικρὴν ποσότητα· ἐπειδὴ δὲ τὰ φυτὰ ἀπαιτοῦσι μεγάλας ποσότητας αὐτῶν, ὁ γεωργὸς ἀναγκάζεται νὰ προμηθεύῃ τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἐν μορφῇ φυσικῶν ἢ τεχνητῶν λιπασμάτων. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ φώσφορον καὶ τὸ ποτάσιον ὑπάρχουν ἀνεξάντλητοι πηγαὶ αὐτοῦ. Ἄλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἄζωτον αἱ πηγαὶ του πλησιάζουν νὰ στερευνθῶν. Ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη ἀπέδειξε ὅτι τὰ φυτὰ ὅταν εὐρίσκονται εἰς σύνδεσμον μὲ εἶδος τι βακτηρίων κατορθοῦν νὰ χρησιμοποιοῦν τὴν ἀνεξάντλητον πηγὴν τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀζώτου, μεταφέροντα οὕτω αὐτὸ εἰς τὸ ἔδαφος. Ἵπολογίζεται ὅτι ὑπερθεν ἐκάστου στρέμματος γῆς ὑπάρχουν 25 χιλ. ὀκάδες ἀτμοσφαιρικοῦ ἀζώτου, ἔχοντος ἀξίαν 50 ἑκατομμ. φράγκων. Τὰ βακτήρια εἶνε οἱ πράκτορες δι' ὧν ὁ πλοῦτος οὗτος μεταβιβάζεται ἀπὸ τὸν αἰωρούμενον ἀέρα ὑπερθεν τοῦ στρέμματος εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ ἔδαφους ὑποκάτωθεν αὐτοῦ. Τὰ βακτήρια ταῦτα κατοικοῦσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ τοὶ φύματα τῶν ριζῶν παντὸς φυτοῦ ὡς τὰ πιζέλια, τὰ φασόλια κλπ. Ἐκεῖ πολλαπλασιάζονται καὶ ἀπορροφῶσι τὸ ἄζωτον τῆς ἀτμοσφαιρας, καὶ τὸ ἀναγκάζουσι νὰ συνενωθῇ μετ' ἄλλων στοιχείων καὶ σχηματίσῃ συνθέματα κατάλληλα εἰς τροφήν τοῦ φυτοῦ. Πειράματα τὸ πρῶτον ἐγένοντο τῷ 1886 ὅτε ὁ Χελρὴγγελ ἀπέδειξε ὅτι τὰ φυτὰ ἐλκύουσι τὸ ἀτμοσφαιρικὸν ἄζωτον, καὶ ὅτι ἡ αὐξήσις αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν φυμάτων αὐτὰ ἐχουσιν αἱ ρίζαι. Τῷ 1890, ὁ Πραζμῶσκι κατώρθωσε νὰ ἐνοφθαλμίσῃ ρίζας φασολίων καὶ νὰ ἐπιτύχῃ μεγάλην ἀφθονίαν. Τῷ 1901 ἡ ἀμερικανικὴ κυβέρνησις ἤρχισεν "ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τῶν φυμάτων ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὴν μέθοδον τοῦ ἐνοφθαλμισμοῦ. Κατὰ τὸ 1903 καὶ 1904 ὑπὲρ τὰ δωδεκακισχίλια σακκίδια νιτροβακτηρίνης ἐστάλησαν δωρεάν εἰς τοὺς γεωργούς τῶν διαφόρων πολιτειῶν τῆς Δημοκρατίας. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ

1905 ἡ δημοσιευθεῖσα ἔκθεσις δεικνύει ὅτι τὰ τρία τέταρτα τῶν δοκιμῶν ἐπέτυχον. Τῷ 1906 ἐγένοντο καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ πειράματα ἐπιβοηθούσης τῆς κυβερνήσεως, τῷ δὲ 1907 ὑπὲρ τὰ χίλια σακκίδια ἐχορήγησεν ἡ κυβέρνησις δωρεάν, καὶ τὰ τέσσαρα πέμπτα τῶν ἐκθέσεων δεικνύουσιν μεγάλην αὐξήσιν προϊόντος ὀφειλομένην εἰς τὴν χρῆσιν τῆς διαλύσεως. Τὸ θέμα τοῦτο θεωροῦμεν ζωτικῆς σπουδαιότητος καὶ διὰ τοῦτο θὰ τὸ πραγματευθῶμεν ἐκτενέστερον εἰς προσεχῆ φύλλα.

Πολλοὶ χρηματοθῆραι φρονοῦσι καὶ θεωροῦνται ὅτι εἶνε καλοὶ χριστιανοί. Χριστιανισμὸς ὅμως ἀνευ πεποιθήσεως ἐπὶ τὴν θείαν μέριμναν δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Πῶς εἶνε δὲ δυνατὸν νὰ ἔχῃ τις πεποιθήσιν ἐπὶ τὴν θείαν μέριμναν ὅταν ἔχῃ πεποιθήσιν εἰς τὸ χρέμα ὡς ἔγκυραν τοῦ βίου του; Ἐὰν εἰλικρινῶς πιστεύωμεν εἰς τὸν Θεὸν δὲν εἶνε ἀνάγκη ν' ἀνησυχῶμεν τόσον μήπως δὲν ἐξασφαλίσωμεν εἰσόδημα καὶ νὰ χάνωμεν πολὺτιμον χρόνον ἐπιδιώκοντες αὐτό. "Ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου καὶ ἄυτός σε διαθρέψει" λέγει ὁ Δαβίδ. Βεβαίως ὅταν δὲν δυνάμεθα νὰ πράττωμεν οὕτω, τότε δὲν ὑπάρχει οὔτε ἡσυχία οὔτε ἀσφάλεια, καὶ προστρέχομεν εἰς τὸ χρέμα ὡς ὁ πνιγόμενος εἰς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς του. Ἄλλὰ τοῦτο σημαίνει ὅτι δὲν ἔχομεν τὴν χριστιανικὴν σύνεσιν. Αἱ Γραφαὶ βρῖθουσι βαρυσημάτων περὶ τοῦτου ἐκφράσεων. "Σύνετε δὴ ταῦτα οἱ ἐπιλανθανόμενοι τοῦ Θεοῦ, μήποτε ἀρπάσῃ, καὶ οὐ μὴ ᾗ ὁ βυβόμενος". "πολεῖ χρηστότητα καὶ ποιμανθήσεται ἐπὶ τῷ πλούτῳ τῆς Γῆς". "οἱ δίκαιοι κληρονομήσουσι Γῆν". "ὄψονται δίκαιοι καὶ ἐροῦσι. . . Ἴδού ἄνθρωπος ὃς οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦτος αὐτοῦ" (ψ. 36, 49, 51, 54) "λέγεις ὅτι πλούσιος εἰμι καὶ πεπλούτηκα καὶ οὐδενὸς χρεῖαν ἔχω καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ἐλεεινός. . . συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρακτωμένον ἐκ πυρὸς ἵνα πλουτήσῃς (Ἀποκάλυψις Ἰωάννου Κεφ. Γ') "Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς Γῆς. . . ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν ἐκεῖ ἐστὶ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν" (Ἰησοῦς Χριστὸς Ματθ. Κεφ. γ'). "Ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηκε. Ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαραινθήσεται" (Ἰακ. Ἐπιστ.) κτλ. κτλ.

Μεγάλοι ἔθνεργεταί.—Εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς τῆς ἱστορίας, ἐν μέσῳ ὄλων τῶν φυλῶν, ἔχομεν ἱστορικά τε καὶ μυθολογικά χρονικά ὑψηλῶν καὶ ἀγνῶν διανοιῶν, ἢ ὑπερφρόνων καρδιῶν αἵτινες δὲν ἐνόουν ν' ἀνεχθῶσι τὴν καταδυναστευσίαν καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν ἀνθρώπου κατ' ἀνθρώπου, καὶ αἵτινες ἀφόβως καὶ παρρησίᾳ διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῶν δεινῶν αὐτὰ ἐβλεπον περὶ ἑαυτοῦς, καὶ ἐπάλασαν καὶ ἀπέθανον θυσιάσαντες ἑαυτοὺς ἀτρομήτως διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῶν ὑψηλῶν ἰδεῶν τῶν, καὶ οὕτω ἐπισφραγίσαντες τὰς πεποιθήσεις τῶν διὰ τοῦ θανάτου τῶν. Ἰπὸ τὴν ἑνωσίαν ταύτην, ὁ σταυρὸς ἐφ' οὗ ἐμαρτύρησε καὶ ἀπέθανεν ὁ Σπάρτακος, καὶ ὁ σταυρὸς ἐφ' οὗ ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τοῦ Γολγοθᾶ ἐσυγχώρει τοὺς σταυρωτάς Του, ἔχουσι κοινὴν τὴν καταγωγὴν καὶ διδάσκουσι τὰ αὐτὸ διδάγμα. Εἰσὶν ἀμφότεροι παραδείγματα ἅμα καὶ παραγγέλματα τῆς πάλης τῆς ἀπαύστως ἀνανεομένης μετὰ βιαιοπραγίας καὶ σκέψεως. Ἄλλ' οἱ πλείστοι τούτων ἐξανέστησαν μετὰ σφοδρότητος κατὰ τῶν νόμων καὶ τῶν ἐθίμων τῆς ἐποχῆς τῶν, ἐπιζητήσαντες νὰ ἐπιτύχωσι διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου σκοποὺς οἵτινες καθ' ἑαυτοὺς ἦσαν ὑψηλοί. Κατέσπειραν ὄθεν ἐν τῷ σταδίῳ τῶν σφαγῆν καὶ ὄλεθρον, πολλάκις δὲ δὲν ἐδίστασαν νὰ ἐπενέγκωσιν ἐπὶ τῶν εἰς χεῖρας τῶν πιπτόντων τυράννων τῶν ἀγρίας ἀντεκδικήσεις, ἐξίσου ἀπανθρώπους, ἴσως ἀπανθρωποτέρας τῶν δεινῶν καθ' ὧν εἶχον ἐξαναστῆ. Πᾶσαι αὐταὶ αἱ ἐξαναστάσεις, θύσσον ἢ βράδιον ἐτερματίσθησαν διὰ πανωλεθρίας τοῦ κινήματος, μεγάλου ἢ μικροῦ, πνιγένας ἐν τῷ αἵματι. Ἀποτέλεσμα πάντοτε ὑπῆρξεν ἡ ἀβῆσις τῆς μονίμου σκληρότητος τῶν κατασταλτικῶν νόμων καὶ ἐθίμων, ἐν ᾧ ἑτέρου ὁ σάλας ὁ ὑπ' αὐτῶν προκληθεὶς κατεσθύνετο, καὶ τὰ πάντα ἐξηκολούθουν ὅπως πρὶν. Ἀκριβῶς εἰς τοῦτο ἐφῆσκομεν τὴν ἀδιαφιλονίκητον ἀπόδειξιν τοῦ ἀπείρω ὑπερόχου ἤθους τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὰ στοιχεῖα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν διαφορὰν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐθνεργετῶν. Δοξὴ Λίττας.